

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๑

สังฆกรรมภาคปฏิบัติ

นี่ก็จะออกพรรษาวันพรุ่งนี้อยู่แล้ว ในพรรษานี้การอบรมด้วยวิธีประชุมมีห่าง ๆ ไม่เหมือนทุกปีซึ่งสุขภาพพอเป็นไป แต่ปีนี้เนื่องจากความยุ่งเหยิงเกี่ยวกับหน้าที่การทำงานที่มีผู้มาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ ทั้งประชาชนพระเถระตามสถานที่ต่าง ๆ มา ก็ต้องได้พูดเรื่องอรรถเรื่องธรรมให้ฟัง และไม่มีเพียงคนเดียวในวันหนึ่ง ๆ มีมาอยู่เรื่อย ๆ ก็ต้องพูดอยู่เรื่อย ๆ พอถึงเวลาที่คิดว่าจะประชุมแล้วกำลังก็หมด ก็ต้องปล่อยให้ผ่านไป ๆ เพราะฉะนั้นการประชุมจึงมีน้อยมาก ออกพรรษาแล้วยังจะไม่มีเวลาประชุมอบรมดังที่เป็นมานี้ที่ห่าง ๆ แล้วก็ตาม เพราะงานยุ่งมาก ยุ่งทั้งภายในวัดทั้งนอกวัด ตามปกติก็เป็นอย่างนั้น

ตามตำรับตำราท่านว่า ออกพรรษาแล้วบรรดาพระต่างออกหาที่วิเวกสงบ ในครั้งพุทธกาลท่านถืองานจิตตภาวนา เป็นเนื้อเป็นหนังเป็นแก่นแห่งงานทั้งหลายในวงพุทธศาสนาจริง ๆ เฉพาะอย่างยิ่งพระเราท่านถือนี้เป็นงานสำคัญ ในครั้งพุทธกาลการสอนพระไม่ว่าจะเมื่อใดคราวใด จะทรงแสดงแต่เรื่องศีลเรื่องสมาธิเรื่องปัญญาและเรื่องสถานที่ที่บำเพ็ญเป็นประจำ ในพระโอวาทของพระพุทธเจ้าที่มีแก่บรรดาพระทั้งหลายในครั้งนั้น สอนให้อยู่ในป่าในเขาในที่สงบเงียบ สอนให้มีความมักน้อย สอนให้มีความสันโดษ คำว่า มักน้อย คือไม่ต้องการอะไรมากมายนักเลย มีมากก็เอาแต่เพียงน้อย ๆ เท่านั้น ถัดลงไปก็ความยินดีตามสิ่งที่เกิดที่มี ไม่ให้ลุกลามไปในสิ่งที่ไม่เกิดไม่มีอันเป็นความโลภโลเล กิริยาแห่งพระที่แสดงอาการโลภโลเลนั้นหยาบมากกว่าคนหรือฆราวาสทั่ว ๆ ไป

นอกจากนั้นก็สอนไม่ให้คลุกคลีทั้งกับพระเพื่อนฝูงด้วยกัน ทั้งกับประชาชน ให้อยู่เป็นเรื่องของบุคคลผู้เดียว ในบาลีท่านว่า อสังสัคคณิกา ไม่ให้คลุกคลีมั่วสุมซึ่งกันและกันอันหาประโยชน์ไม่ได้ นอกจากมีกิจจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับอรรถกับธรรม ซึ่งจะควรสนทนากันเป็นกาลเป็นเวลาเท่านั้น วิเวกตา สอนให้เข้าสู่ที่วิเวกสงบ คำว่าสงบก็สงบทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น สิ่งเหล่านี้จะต้องสัมผัสสัมพันธ์อยู่เป็นประจำ ส่วนมากสิ่งที่มาสัมผัสนี้มักจะเป็นภัยถ้าไม่มีสติทำต่อสู้อำนาจพิจารณา ทำกลั่นทำกรองแล้วยังใจก็เป็นภัย ไม่ว่าตาเห็นหรือหูได้ยิน เป็นต้น เพราะฉะนั้นท่านถึงให้ทำความวิเวกสงบในอายตนะทั้งหกนี้เป็นหลักสำคัญ ตา หู จมูก ลิ้น กาย เมื่อสงบ ไม่นำสิ่งใดเข้ามาจนจิตใจ ใจก็จะสงบได้ด้วยวิธีการบำเพ็ญอยู่เสมอในที่สงบเช่นนั้น

วชิรารัมภ ให้ความประกอบความพากเพียรอยู่โดยสม่ำเสมอไม่ลดละ คำว่า วชิรารัมภ ในสถานที่นี้ ไม่ได้หมายถึงให้พากเพียรในการทำงานทั้งหลาย เช่น การก่อสร้างยุ้งเหียงยุ้งรายต่าง ๆ แต่ให้เพียรเพื่อละเพื่อถอดเพื่อถอนกิเลสซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจนี้ ให้เหมาะสมกันกับธรรม ๓-๔ ข้อที่แสดงมาเบื้องต้นนั้นมี วิเวกตา เป็นสำคัญ ท่านว่าประกอบความพากเพียรอยู่โดยสม่ำเสมอ คือความมีสตินั้นแลท่านเรียกว่าความเพียร ไม่ใช่แต่นั่งภาวนาเฉย ๆ แล้วยาสติไม่ได้ เติบงกรรมหาสติไม่ได้ ความเพียรในทำใดก็ตามที่หาสติไม่ได้ ไม่จัดว่าเป็นความเพียร คำว่าความเพียรนี้ต้องมีความตั้งอกตั้งใจ มีความจดจ่อด้วยความระมัดระวัง โดยความมีสติเป็นพื้นฐาน เรื่องของปัญญาที่ก้าวไปเรื่อย ๆ ในสิ่งที่ควรจะพิจารณาและกาลเวลาที่ควรจะพิจารณา สำหรับสตินี้เป็นพื้นเป็นฐานอันสำคัญละไม่ได้

สนทนากันก็สนทนาเรื่องธรรมเหล่านี้ สนทนาเพื่อบำเพ็ญไม่ใช่สนทนาเฉย ๆ ศิลก็ให้รักษาด้วยดี นั้นพระเราจะมีคุณสมบัติงาม มีคุณค่ามีสง่าราศีด้วยความเป็นผู้มีสมาธิ ถ้าไม่อาศัยธรรมที่กล่าวผ่านมาแล้วนี้เป็นเครื่องสนับสนุน ยังไงสมาธิก็เกิดไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องอาศัยธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องสนับสนุน ให้บำเพ็ญจิตใจด้วยความสะดวกด้วยความมีสติ จิตก็จะสงบลงได้ ที่ว่าจิตไม่สงบเพราะอะไร ก็เพราะยาพิษนั่นเองเผาจิตให้ดิ้นรนกวัดแกว่งอยู่ตลอดเวลา ถ้าธรรมแล้วไม่ดิ้นรน สิ่งที่เป็นข้าศึกของธรรมนั้นแลทำให้ดิ้นรนกวัดแกว่งอยู่เสมอ ไม่ว่าใคร ๆ เป็นอยู่เช่นนั้น

เราเป็นนักบวชและนักปฏิบัติ ต้องได้ใช้ความเพียรเพื่อให้จิตได้รับความสงบ นี้ละสมบัติของพระคือศีล เรียกว่าศีลสมบัติ สมาธิทุกชั้นเป็นสมบัติของพระผู้มีหน้าที่อย่างเดียวกันนั้น ปัญญาเป็นสมบัติของพระ วิมุตติหลุดพ้นเป็นสมบัติของพระที่จะควรได้รับจากธรรมที่กล่าวมาเบื้องต้นโดยลำดับลำดับ ไม่นอกเหนือจากนี้เลย หลักใหญ่ที่สุดที่พระเรามุ่งมั่น ที่พระเราจะต้องตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติก็คือ ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติหลุดพ้นและวิมุตติญาณทัสสนะ ในสัลเลขธรรม ๑๐ ประการนี้ ให้ความเกี่ยวเนื่องกันเป็นลำดับลำดับ ธรรมส่วนละเอียดที่กล่าวมาตอนสุดท้ายนี้ จะไม่นอกเหนือไปจากความเพียรที่กล่าวมาแล้วนั้นเลย

เวลาออกพรรษาแล้ว ตามปกติในครั้งพุทธกาลท่านจะสอนให้ออกเที่ยวหาที่วิเวกสงบ สถานที่ใดเป็นที่วิเวกเป็นที่สงบ ประกอบความพากเพียรสะดวก ให้ไปสถานที่เช่นนั้น ๆ ถ้าเราต้องการครองมรรคผลนิพพาน เราก็ต้องดำเนินตามหลักแห่งสวากขาตธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนพระภิกษุในครั้งพุทธกาลนั้น ให้น้อมเข้ามาสู่ความเป็นภิกษุของเรา การปฏิบัตินั้นให้เป็นเรื่องของเรา ไม่ใช่ออกพรรษาแล้วไปที่ไหนก็ไปแบบเชื่อ ๆ ซ้ำ ๆ ไปที่ไหนก็ไปแบบความซี้เกียจซี้คร้านครอบหัวไป สิ่งใดที่เคยเป็น

เรื่องของกิเลสบีบบังคับ ก็ให้เป็นเรื่องของกิเลสบีบบังคับไปเรื่อย ๆ เปลี่ยนก็เปลี่ยน แต่สถานที่จากที่นี่ไปอยู่ที่นั่น แต่เรื่องอุบายวิธีการแห่งอรรถแห่งธรรม ที่จะควรเปลี่ยนแปลงแก้ไขถอดถอนกิเลสนั้น ไม่เปลี่ยนไม่ทำ กิเลสก็ไม่เปลี่ยน เคยบีบบังคับอยู่อย่างใดก็ต้องบีบบังคับอยู่เช่นนั้น การออกเที่ยวหาที่วิเวกสังัดก็ไม่เห็นมีความหมายอะไรถ้าไปแบบที่กล่าวนี้ ต้องไปแบบพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้แล้วนั้น จึงจะเกิดผลเกิดประโยชน์

ท่านผู้ทรงมรรคทรงผลท่านทรงด้วยการประพฤติปฏิบัติ ด้วยความจริงจังจริงจัง ๆ ในจิตใจ ไม่ใช่มาทำเล่น ๆ เหลาะ ๆ แหละ ๆ ดังที่เห็นอยู่ที่นี่ ผมพูดจริง ๆ นะผมหนักอก ความเคลื่อนไหวของหมู่ของเพื่อน สิ่งที่ยาก ๆ ก็ยังให้เห็นอยู่ชัดเจน มันน่าจะแก้ไขได้สิ่งเหล่านี้ น่าจะระมัดระวังได้ ไม่น่าจะออกมาแสดงก็ยังมาแสดงให้เห็นอยู่โดยไม่คาดไม่ฝันว่าจะเป็น แม้จะไม่ใช่ความเสียหายอย่างใดก็ตาม แต่การเคลื่อนไหวคลาดอันหาเหตุผลไม่ได้ ก็แสดงถึงจิตใจที่จิตจางว่างเปล่าจากอรรถจากธรรม จากความตั้งอกตั้งใจ จากความจดจ่อ จึงเป็นอย่างนั้นได้

อย่างบอกว่าประชุม การบอกเพื่อนฝูงหรือเผด็จงเพื่อนฝูงว่าประชุม ก็ต้องบอกก่อนเวลาพอสมควร อันนี้ถึงเวลาที่บอกแล้วนั้นถึงบอกตามอย่างนี้ไม่น่าดูอย่างยิ่ง นี้ละสื่อถึงเจ้าของผู้บอก แล้วที่นี้จะสื่อไปไหนบ้างละ เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องของธรรมหรือเป็นเรื่องของกิเลส เป็นเรื่องของความคิดอ่านไตร่ตรองด้วยสติปัญญา หรือเป็นเรื่องหาสติหาความคิดอ่านไม่ได้ หาปัญญาไม่ได้ ไม่คิดไม่อ่าน ทำไปแบบสักแต่ว่าทำ ไม่ได้มีเจตนาอะไรรอบคอบในความคิดการกระทำของตนนั้นเลย นั้นมันประกาศไปอย่างนั้น ผู้ที่ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ ทำไมจะไม่สะดุดใจในเรื่องเช่นนี้ เพราะไม่น่าจะเกิดจะมี

การสั่งสอนหมู่เพื่อนก็สอนเต็มมรรคเต็มธรรม เต็มสติกำลังความสามารถ ความลำบากลำบากอะไรทั้งหมดก็เพื่อเพื่อนฝูงและประชาชนญาติโยม สรุปแล้วก็ว่าเพื่อโลกเพื่อผู้อื่น เราก็นอนอย่างเต็มภูมิ กำลังวังชาก็รู้สึกว่าย่อนลง ๆ ปัจจุบันนี้บอกชัด ๆ อยู่อย่างนี้ การที่อดทนอยู่กับหมู่กับเพื่อนนี้ต้องใช้ความอดทนจริง ๆ ถ้าธรรมตามนิสสัยวาสนาของตัวเองซึ่งอาภัพอยู่แล้วไม่อยู่ ที่ไหนสะดวกสบายตามที่เคยอยู่มาเป็นมา จะไปสถานที่เช่นนั้น เรื่องที่จะติดกลัวความลำบากลำบากอย่างนั้นอย่างนี้เกี่ยวกับปัจจัย ๔ จิวร ภัณฑชาติ เสนาสนะ คิลานเภสัชยาแก้โรคแก้ภัย เราแน่ใจว่าไม่สนใจ เพราะเคยเป็นอย่างนั้นมาแล้วในหัวใจดวงนี้ ในเวลาประพฤติปฏิบัติไม่เคยสนใจกับสิ่งใดนอกจากจะฆ่ากิเลสให้บรรลัยไปจากหัวใจ โดยไม่ให้มีอะไรเหลืออยู่บนหัวใจนี้เลยเท่านั้น สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องใหญ่โตที่ไหน เรื่องกิเลสบีบบังคับบนหัวใจต่างหากเป็นเรื่องใหญ่โตมาก ทุ่มลงไปตรงนั้นมันก็หายหมดไอ้เรื่องเหล่านี้

นี่ก็ทนอยู่กับหมูกับเพื่อน ออกพรรษาแล้วนี่ก็จะยิ่งหลังไหลมา โห เต็มไปหมด ไม่รู้จักประมาณะ ไม่รู้จักความพอดีพอดี นี่ก็หาประมาณไม่ได้ แสดงหรือสื่อให้เห็น อยู่อย่างนั้น มากเท่าไรยิ่งดัน ๆ ๆ เข้ามา ตอนออกพรรษาแล้วนี้แหละพระตามปกติ แล้วมากขึ้นโดยลำดับ ยิ่งกว่าเวลาเข้าพรรษา มาแบบไม่คิดอ่านไตร่ตรองอะไร มากเท่าไรก็ดันเข้ามา ๆ ดันเข้ามาเป็นเรื่องของตัวเองก็ค่อยยังชั่ว แต่นี่มันเกี่ยวกับหมูกับ คณะกับครูกับอาจารย์ ที่จะป็นภาระทุกสิ่งทุกอย่างเช่นเดียวกัน ทำไมจะไม่หนัก

เอานะหมู่เพื่อน เวลาออกพรรษาแล้วให้ไปหาที่ที่บอกตะกั๊น หรือจะเข้าไปเทศบาล ๑ เทศบาล ๒ ได้ธรรมดาได้ธรรมวิเศษวิโสมาอดกันก็เอาเราไม่ห้าม เพราะเราสอน ทุกแง่ทุกมุมแล้ว นำธรรมะของพระพุทธเจ้ามาสอนเต็มสติกำลังความสามารถทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่มีลี้ลับหรือปิดบังอะไรไว้แม้แต่น้อยเลย ถ้ายังเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่แน่ใจ ซึ่งควรจะได้ธรรมที่เราต้องการอย่างถึงใจยิ่งกว่าเทศบาล ๑ เทศบาล ๒ และการติดต่อผู้คน ญาติโยมให้ร่วนวายไปหมด ขอนั้นขอนี้แล้วก็ไป นั่นถ้าจะวิเศษจริง ๆ นอกจากมันจะนำ เพาะให้เห็นอยู่ทั้ง ๆ ที่ยังไม่ตายเท่านั้นไม่เป็นอย่างอื่น

เพราะธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นธรรมที่แม่นยำที่สุด ในสามแดนโลกธาตุนี้ไม่มีอะไรจะแม่นยำยิ่งกว่าธรรมของพระพุทธเจ้าที่ทรงสอนไว้แล้วอย่างใด ถ้าขัดต่อธรรม แล้วก็ฟังทราบว่ นั่นคือตัวมารที่จะสังหารตนเองก่อนอื่น นอกจากนั้นก็ไปทำลายผู้อื่น ตาเห็นเข้าก็สะดุดเข้าไปในหัวใจทำลายหัวใจ หูได้ยินการแสดงออก กิริยาแสดงออก แห่งความเลวทรามเหล่านั้นของพระ ก็จะไปสะเทือนจิตใจของผู้ได้เห็นได้ยินได้ฟังหา ประมาณไม่ได้ กระเทือนไปหมด ฉิบหายไปหมด ล่มจมไปตาม ๆ กันหมด นั่นเป็น ของดีไหม

สิ่งใดที่ขัดต่อธรรมดาธรรมของพระพุทธเจ้าแล้ว เราอดดิบอดตีนำออกไปใช้ ก็มีแต่เรื่องของกิเลสที่คอยจะทำลายธรรม หรือแทรกแซงธรรมอยู่ตลอดเวลาเท่านั้น ถ้าเป็นลูกศิษย์มีครูจริง ๆ ก็ต้องหาที่วิเวกหาที่สงบ ที่ใดจะสะดวกแก่การบำเพ็ญธรรม ที่นั่นเป็นสิริมงคลแก่หัวใจของเราและตัวของเรา เรื่องปัจจุัย ๔ เป็นเพียงเครื่องอาศัย ไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น พอยังชีวิตอัตภาพให้เป็นไป ขอให้ได้บำเพ็ญอรรถธรรมเต็มหัวใจ แล้วเป็นที่พอใจของผู้ปฏิบัติ เพื่อมุ่งอรรถมุ่งธรรมอย่างยิ่งคือมรรคผลนิพพาน

เพราะมรรคผลนิพพานที่ว่าอยู่ชั่วเอี่ยมในครั้งพุทธกาลฉันใด ก็อยู่ชั่วเอี่ยมใน ครั้งนี้เหมือนกันฉันนั้น โดยมีหลักศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นเครื่องประกันไม่ เป็นอย่างอื่น เพราะศาสนธรรมนี้เคยแก้โลกแก้สังสาร เคยสังหารกิเลสอาสวะซึ่งเป็นภัย ต่อจิตใจของสัตว์โลกให้พินาศฉิบหายไป ได้ครองบรมสุขมากต่อมากแล้วจนนับไม่

ได้ นอกจากนั้นยังเป็นอุปนิสัยปัจจัยแก่ผู้ได้บำเพ็ญตามหลักศาสนธรรมของพระพุทธเจ้ามา มีจำนวนมากเท่าไร นี่ละธรรมนี้จึงเป็นธรรมที่ว่าอยู่แค่เอื้อม ๆ ของผู้ปฏิบัติ

เอื้อมเข้าไปซิ หลักธรรมท่านสอนว่าอย่างไร หลักธรรมนั้นละคือจุดเอื้อม เมื่อเอื้อมถึงหลักธรรมหลักวินัยนี้แล้ว จะถึงมรรคถึงผลจนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น กิเลสจะมีมากน้อยขนาดไหนไม่นอกเหนือจากธรรมาวุธ ที่ได้ประกาศสอนแล้วตั้งแต่วันตรัสรู้มาจนกระทั่งบัดนี้ เป็นธรรมที่เกรียงไกรที่สุด พระพุทธเจ้าได้เป็นศาสดาเอกก็เพราะธรรมเหล่านี้ สาวกทั้งหลายได้เป็นสวณะของโลกมากก็เพราะธรรมเหล่านี้ ที่โลกทั้งหลายได้กราบไหว้ก็เพราะธรรมศักดิ์สิทธิ์ธรรมวิเศษ สามารถที่จะปราบความชั่วช้าลามกทั้งหลาย ตั้งแต่ส่วนหยาบ ๆ จนกระทั่งละเอียดสุด ให้ขาดสะบั้นไปจากใจของผู้บำเพ็ญของผู้ปฏิบัตินั้นโดยไม่ต้องสงสัย เรื่อยมาจนกระทั่งบัดนี้ เพราะฉะนั้นหลักธรรมหลักวินัย จึงเป็นจุดที่ผู้ปฏิบัติจะต้องเอื้อมอยู่ตลอดเวลา จับและยึดอยู่ตลอดเวลา ไม่ปล่อยไม่วางหลักธรรมหลักวินัย ก็เท่ากับว่ายึดสายทางแห่งมรรคผลนิพพานไว้ได้ ๆ โดยลำดับ และก้าวเข้าไป ๆ สาวกเข้าไปจนกระทั่งถึงองค์แห่งมรรคผลนิพพาน ซึ่งไม่นอกเหนือจากหลักธรรมหลักวินัยนี้เลย นี่ละที่ว่าอยู่แค่เอื้อม

พระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้โดยลำพังพระองค์เป็นสัมมัญญัน ยกไว้เป็นประเภทหนึ่ง เป็นเอกเทศของบรมศาสดา ส่วนพระสาวกทั้งหลายนั้นท่านเอื้อมเข้าสู่มรรคสู่ผล จนกระทั่งได้เป็นสวณะของพวกเราของชาวพุทธทั้งหลายมาจนกระทั่งบัดนี้ ท่านเอื้อมไปจุดไหน ท่านเอื้อมไปจุดหลักธรรมหลักวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน ทั้งสอนโดยพระองค์เอง ทั้งการได้ยินได้ฟังสืบต่อมาเรื่อย ๆ จากครูจากอาจารย์ถ่ายทอดกันมาเรื่อย ไม่เพียงแต่พระพุทธเจ้าจะทรงแสดงโดยพระองค์เองเพียงเท่านั้น นี่ก็เป็นธรรมที่ตายตัว ๆ ท่านผู้ใดนำออกไปประพฤติปฏิบัติ หรือท่านผู้ใดนำออกไปอบรมสั่งสอนกัน ย่อมเป็นเหตุเป็นผลเป็นอุทธาคักดานุภาพ ที่จะปราบความชั่วช้าลามกทั้งหลายให้สิ้นไป เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าทรงแสดงเอง

เพราะอาวุธอันนี้เมื่อยกขึ้นฟัน ถ้าเป็นมีด สิ่งที่ถูกฟันก็ต้องขาดสะบั้นไป เพราะอาวุธนี้บรรจุกุณค่าหรือบรรจुकุณสมบัติ หรือบรรจุกุทธาคักดานุภาพเพื่อปราบความชั่วไว้แล้วโดยสมบูรณ์ เมื่อยกขึ้นต่อสู้ยกขึ้นสังหารกันแล้ว ข้าศึกย่อมจะหมอบราบหรือบรลัษไปโดยไม่ต้องสงสัย นี่จึงว่าสาวกทั้งหลายท่านเอื้อมในจุดนี้ ท่านได้เป็นสาวกอรหันต์ในครั้งพุทธกาล แปรต่างอะไรไปจากหลักธรรมหลักวินัยที่เป็นเครื่องมือหรือทางดำเนิน ไม่ได้มีแปรต่างไปจากนี้ ไม่ได้มีปลีกมีแฉะไปจากนี้เลย พอให้พวกเราทั้งหลายซึ่งปฏิบัติตามพระโอวาทคำสั่งสอนนี้ จะน้อยเนื้อต่ำใจ หรือจะผิดจะพลาดไปได้จากผลที่พึงหวัง ไม่มีอะไรผิดพลาด ถ้ายึดตามหลักธรรมหลักวินัยนี้ให้ถูกต้องดีงาม

แล้ว ก็เช่นเดียวกับพระสาวกทั้งหลายท่านยึดพระโอวาทคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไว้ แล้วนั่นเองจะผิดกันอะไร

สำคัญที่ปล่อยให้กิเลสเข้าไปแบ่งสันปันส่วนเอาเสียทุกวี่ทุกวัน ทุกเวล่ำเวลา ทุกอิริยาบถ ทุกอาการของความเพียรนี้ซี จะเป็นครั้งไหนก็เถอะ ถ้าลองกิเลสได้เข้าทำลายย่อมเหมือนกันกับไฟเผา เผาตรงไหนไหม้ได้ทั้งนั้นไม่ว่าครั้งไหน ๆ ถ้าไฟลงได้เผาไหม้แล้วต้องแหลกไปหมด นี่กิเลสเข้าตรงไหนก็เผาไหม้ไปได้ทั้งครั้งพุทธกาลทั้งปัจจุบันไม่มีเลือก กิเลสไม่ได้กลัวคนที่เชื่อ ๆ ซ่า ๆ คนขี้เกียจขี้คร้าน คนท้อแท้อ่อนแอ คนหาสติหาปัญญาหาความ پاکเพียร หาความอดความทน หาความสำรวมไม่ได้ กิเลสไม่ได้กลัว ครั้งไหนก็ครั้งเถอะ แต่กิเลสกลัวคนที่มีธรรมตรงกันข้ามนี้ คือคนมีความเฉลียวฉลาด มีความ پاکความเพียร มีความอดความทน มีความพยายาม มีความสำรวมระวัง มีความจดจ่อต่อเนื่องกันด้วยความ پاکเพียรไม่ลดละทอดถอย นี่กิเลสกลัวไม่กลัวไม่ได้

ถึงจะกลัวขนาดไหนก็ตามเถอะ อย่างไรก็ตามก็ไม่ว่ากันที่จะพังทลายเมื่อได้นำธรรมเหล่านี้เข้าไปปราบ นี่ละเรียกว่าธรรมอยู่ในความเอื้อมของเรายึดเอาไว้ จะเรียกว่าธรรมแค่เอื้อมก็ได้ อยู่ตรงนี้ไม่อยู่ที่ไหน ไม่อยู่กับเวลานั้นเดือนนั้นปีนั้น ไม่อยู่กับเมืองอินเดียเมืองไทยเรา อันนั้นเป็นกาลสถานที่เวล่ำเวลาตามโลกสมมุติ ไม่ใช่จะเป็นผู้ให้มรรคผลนิพพานแก่ผู้ใดแต่อย่างใด ธรรมเท่านั้นเป็นสิ่งที่จะให้มรรคผลนิพพาน และกิเลสเท่านั้นที่จะให้ความชั่วช้าลามก ให้ความฉิบหายแก่ผู้สนิทติดจมกับมัน และธรรมเท่านั้นที่จะให้ความเป็นสิริมงคลแก่จิตใจของผู้บำเพ็ญตามไม่มีอย่างอื่น เพราะฉะนั้นสมัยใดก็ตาม ขอให้ยึดหลักสวากขาตธรรมนี้ไว้ นี่เป็น อกาลิโก สถานที่กาลเวลาไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับได้ ความจริงเป็นความจริงของตัวเองอยู่ตลอดเวลา นี่หลักใหญ่อยู่ตรงนี้

นี่เวลาออกพรรษาแล้วให้พากันออกไปประพฤติปฏิบัติกำจัดกิเลส หาที่ที่โลกเขาไม่ต้องการนั่นละ กิเลสมันก็ไม่ต้องการแต่ธรรมต้องการ เพราะเป็นช่องว่างที่จะให้ธรรมได้ต่อสู้กับกิเลสได้อย่างสะดวกสบาย ถ้าที่ใดหนาแน่นด้วยความนิยมชมชอบของโลกของสงสาร นั่นเป็นเรื่องของกิเลสร้อยเปอร์เซ็นต์ ธรรมก้าวออกไม่ได้ ถ้าสถานที่ใดโลกเขาไม่ยินดีเพราะกิเลสไม่ยินดี กิเลสกับโลกอยู่ด้วยกัน สถานที่เช่นนั้นแลเป็นสถานที่เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติ อะไรก็ตามให้ได้เห็นเหตุเห็นผล ให้ได้สัมผัสสัมพันธ์กับตัวเองนั้นแหละเป็นเหมาะสมที่สุด ทุกข์ก็ให้เจ้าของได้เห็น ทุกข์ในท่าต่อสู้ไม่เป็นไร เอ้า ทุกข์ไปเถอะ ทุกข์แบบไม่เป็นท่า ทุกข์แบบหาทางออกไม่ได้ ทุกข์แบบจนตรอกจนมุมนี้ โลกเคยเป็นมามากต่อมาก เราก็เคยเป็นทุกข์แบบนี้มาแล้วไม่ได้เกิดประโยชน์อะไร แต่ทุกข์เพื่อความ پاکความเพียรนี้เป็นทุกข์ที่มีสาระสำคัญมาก เป็นทุกข์ที่มีคุณค่า เป็น

ทุกข์ที่จะหนุนเราให้พ้นจากความทุกข์ทั้งหลาย กลายเป็นความสุขจนกระทั่งถึงบรมสุข
ขึ้นมา เพราะสถานที่เช่นนั้น คือที่อดอยากขาดแคลน ที่ที่ก่อให้เกิดความทุกข์ความลำบาก
ลำบาก

ความเพียรก็เหมือนกัน เรื่องความเพียรนี้ต้องหมายเอาสติปัญญาเป็นสำคัญ
อย่าเพียงอดเฉย ๆ เช่นอย่างอดข้าวก็อดเฉย ๆ ไม่มีความเพียรนี้ใช้ไม่ได้เลย ดีไม่ดีผิด
เป็นอัตตกิเลสตามนุษย์ ทำความลำบากแก่ตนเปล่า ๆ ไม่เกิดประโยชน์ ที่อดนี้ก็เพื่อให้
เป็นอรรถเป็นธรรม คือเป็นเครื่องช่วย เป็นอุปกรณ์อันหนึ่งแก่ความเพียรของเรา เช่น
ธาตุขันธ์ของเรามีกำลัง รับประทานอะไรหรือฉันอะไรลงไปมีกำลัง เมื่อมีกำลังแล้วกำลัง
นี้ก็ไปเสริมฝ่ายกิเลสเสีย กิเลสก็หนุนหัวใจบีบบังคับหัวใจให้ก้าวไม่ออก สติตั้งไม่อยู่
ปัญญาหาทางก้าวออกก้าวเดินไม่ได้เลยอย่างนี้เป็นต้น เคยแล้วนี้ นี่ละที่ว่าอดอาหาร

เราจึงต้องพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงหลายสัณหลายคม เอ้า ผ่อนอาหารเป็นอย่าง
ไร ผ่อนเห็นว่าดีแต่ยังไม่ถึงใจ เอ้าอด ความเพียรไม่ถอย ในขณะที่อดนั้นแหละเป็น
ขณะเป็นเวลาประกอบความเพียรเน้นหนักที่สุดมากที่สุด ยิ่งกว่าเวลาธรรมดา เพราะ
ทำได้สะดวก สติก็ตั้งได้ไม่ล้มง่าย ๆ ปัญญาก็ออกได้ง่ายและคล่องตัวไม่อืดอาดเนือย
นาย ไม่อยู่แบบจนตรอกหาทางออกไม่ได้ เหมือนเวลาที่อิมหนาสำราญด้วยปากด้วย
ท้อง เมื่อเราเห็นอยู่ชัด ๆ ในการประกอบความพากเพียรของเราด้วยวิธีการมอด
อาหารเป็นต้น ถึงจะทุกข์ยากลำบากขนาดไหนก็ต้องยอมอดยอมทน เหมือนอย่างเรา
เดินทางไปถูกที่ทุรกันดารลำบากลำบาก แต่จำเป็นทางไปสายนั้น เราต้องฝืนเราต้องเดิน
เราต้องทนทุกข์ไปจนกระทั่งผ่านจุดนั้นไปได้ ถ้าจะไปทางอื่นก็ไปไม่ได้ไม่ถูกทาง ทางนี้
ขรุขระทางนี้ลำบากทุรกันดารก็จำต้องไป เพราะไปแล้วถูกจุดหมายปลายทาง

นี่ก็เหมือนกัน ไม่ใช่เราจะอดอาหารเพื่อเอามรรคผลนิพพานจากการอดเท่านั้น
แต่การอดอาหารนั้นเป็นเครื่องสนับสนุนทางด้านความเพียรเรา สติก็ดี ดีขึ้นเป็นลำดับ
ออกทางด้านปัญญาก็คล่องตัว ปัญญาเดินได้ก้าวได้สะดวก สติสืบทอดกันไปโดยลำดับ
ลำดับ นี่จึงเรียกว่าการอดนี้ถูกกับจริตนิสัยของเรา เมื่อเป็นเช่นนั้นถึงจะลำบากลำบาก
ขนาดไหน แต่ผลที่เราพึงหวังนั้นได้เป็นลำดับลำดับตามสมควรก็ไม่ต้องทนต้องอดไป
เรื่อย ๆ นี่ละการประกอบความเพียรที่ว่าอดอาหารเป็นความถูกต้อง คือช่วยสนับสนุน
ทางด้านจิตใจให้เจริญก้าวหน้า

คิดดูซิเวลาฉันมาก ๆ เป็นอย่างไร สติหาไม่ได้เลย ตั้งพิบหายเจียบ ๆ ต้องขอ
อภัยเอาตัวผมเป็นพยานได้เลยไม่สงสัย เพราะเคยเป็นมาแล้วเวลาออกปฏิบัติ เพราะ
ธาตุขันธ์ของเรายังหนุ่มยังน้อยอยู่ กำลังวังชามี เมื่อเป็นเช่นนั้นกิเลสก็มีกำลัง เพราะ
สิ่งเหล่านี้หนุนมัน ทำภาวนาก็ไม่ได้เรื่อง พอตั้งสตินี้ล้มผล็อย ๆ ปัญญาจะเอามาจาก

ไหนเมื่อเป็นเช่นนั้น พยายามทำอยู่ขนาดไหนก็เห็นอยู่อย่างนั้นชัด ๆ ว่าตั้งสติไม่อยู่ ๆ จนถึงกับบางที่น้ำตาร่วงเลย เสียใจ เคียดแค้นให้กิเลส ถูกกิเลสมันทุบมันตีมันเตะมันย่ำล้มไปหมด..สติ ถ้าสติตั้งไม่อยู่ก็เรียกว่าความเพียรตั้งไม่อยู่ นั่นชี้ที่นี้ถึงต้องได้พลิกหา

เฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้อยู่ในวัยหนุ่มสาวเรานี้เป็นหลักธรรมชาติ เมื่อธาตุขันธ์มีกำลังมาก ๆ แล้วกิเลสตัวอื่น ๆ ไม่ค่อยแสดงอะไรมากนัก ตัวราคะเป็นสำคัญ ไม่ถึงกับจะมาแสดงทางกายนะ หากเป็นอยู่ภายในจิตให้รู้อยู่ทั้ง ๆ ที่เราจะฆ่ามัน เมื่อมันมาแสดงให้เห็นต่อหน้าต่อตาทำท่ายเราอยู่แล้วแม้ภายในจิตเท่านั้น ไม่เสียใจได้ยังไงคนเรา นี่ละที่ว่ามันแสดง ไม่ได้หมายถึงว่าแสดงออกตามอวัยวะ อันนี้มันไม่ออกไม่เป็นแหละ เพราะเตรียมจะฆ่ากันอยู่แล้ว เป็นแต่เพียงว่ามันแสดงอยู่ที่ต้นตอของมันให้เห็นอยู่อย่างชัด ๆ

นี่ละมันแสดงอยู่อย่างนั้นและทำท่ายเราอยู่อย่างนั้นเป็นใจนักปฏิบัติเรา เมื่อกิเลสมีราคะเป็นต้น ทำท่ายอยู่ในหัวใจให้เห็นอยู่ชัด ๆ ถึงจะไม่มีกำลังหรือไม่อาจหาญที่จะแสดงออกทางร่างกายก็ตามเถอะ เพียงเท่านั้นก็เจ็บก็แสบพอแล้ว เจ็บแสบมากที่สุดเลย นี่ละที่ทำให้เกิดอะไร ๆ ขึ้นมาทางด้านธรรมะ หรือว่าเกิดความเคียด ความแค้นที่จะหาวิธีต่อสู้กันให้อันนี้ราบลงไปจนได้ ก็ต้องได้หาอุบาย เช่น ฝ่อนอาหารเป็นยังงัยช่วยได้ไหม อดอาหารเป็นยังงัยช่วยได้ไหม ก็ต้องทดลองดู เมื่อทดลองเห็นผลนั้นแล้ว ๆ จับติดเลย เอาเรื่อย อดเรื่อยทำเรื่อย ทางนั้นก็ค่อยดี ทีนี้ไอ้เรื่องที่แสดงเป็นความเจ็บแสบภายในหัวใจของเรานั้นก็สงบไป ๆ แล้วเงียบไป บางครั้งเหมือนกับเป็นพระอรหันต์น้อย ๆ ขึ้นมายังมี นั่นเพราะสติดี ปัญญา ก็เหมือนกับว่าทัน ความจริงทันเฉย ๆ ยิ่งฆ่ากันไม่ได้ เท่านั้นที่พอ นี่เห็นผลแล้ว

นั่นแหละที่จะได้เป็นความลำบากลำบากในการประกอบความพากเพียร เรียกว่าทางขรุขระหรือทางทุรกันดารก็คืออย่างนี้ละ ได้แก่การอดอาหารลำบากลำบากนี้ ก็เหมือนกับทางทุรกันดาร แต่ผลมันมีอยู่ ทางไปตรงนี้จึงจะเห็นผล เช่น จิตก็สงบ เมื่อสติตั้งได้ทำไมจิตจะไม่สงบ จิตก็สงบแล้วลงไปเพราะสติตั้งได้ รักษาจิตใจได้ กิเลสไม่มาต่อยมาทุบมาตีหรือมาเตะมายันออกให้ล้มผล็อย ๆ เหมือนแต่ก่อน ตั้งไว้เท่าไรก็อยู่ได้ ๆ นั่นละเมื่อสติรักษาได้ ตั้งอยู่ได้นานเท่าไรจิตก็มีความสงบนานเท่านั้น ๆ และหนุ่กันไปด้วยลำดับลำดับ สดุดท้ายก็เป็นสมาธิได้ เย็นใจได้ เมื่อจิตเป็นสมาธิเท่านั้นเย็นเรื่องราคะตัณหาอะไรนี้ไม่มากวน จิตสงบเย็นสบาย นี่มีความหมายแล้วในตัวของเราที่นี้

นั่งอยู่ก็รู้สึกสบาย ยืน เดิน นั่ง นอน อิริยาบถทั้งสี่รู้สึกสบาย เพราะสิ่งที่เป็นภัยตัวแสบ ๆ นี้ไม่เข้ามาข่มขู่มาเหยียดก่อกวนทู่ตีเราอยู่ตลอดเวลาดังที่เคยเป็นมา นี่เห็นคุณค่าของความสงบแล้ว ก็ขยับขึ้นเรื่อยเรื่องเครื่องหนุน คือวิธีการแห่งความเพียรทั้งหลายที่จะช่วยด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น อดอาหารเป็นต้นนั้นถอยไม่ได้ หากเป็นของมันเอง ผู้ปฏิบัตินั้นแหละจะเป็นผู้รู้เรื่องของตัวเอง จะผ่อนสั้นผ่อนยาว จะอดมากอดน้อย ทำมากทำน้อย ทุกข์มากทุกข์น้อย ไม่มีใครทราบยิ่งกว่าผู้ปฏิบัติจะทราบตัวเอง จะผ่อนผันสั้นยาวกับตัวเองในเวลาปฏิบัติอยู่หรือทรมานตนเองอยู่ ก็ให้เป็นเรื่องของเจ้าของเป็นผู้จะต้องทราบเอง นี่ผู้ปฏิบัติต้องใช้สติปัญญาพิจารณาอย่างนี้ ถ้าสักแต่ว่าทำ ๆ ไม่ได้เรื่องอะไร

นี่ละเคยพูดให้ฟังว่าที่เคียดแค้นจนน้ำตาร่วง ๆ จริง ๆ ไม่ลืมเลย เพราะเคียดแค้นให้กิเลสตัวนี้ละตัวสำคัญ มันเป็นอยู่ภายในหัวใจต่างหากนะ ไม่ได้มาแสดงอะไรภายนอก แต่เราจะฆ่ามันอยู่แล้วมันยังมาทำทนายเราอยู่นี้ได้ยังไง นั่นฟังซิ ทำไมจะไม่เคียดแค้นคนเรา นี่ละที่พืดกันอย่างเต็มที่เต็มฐาน พอได้ที่จิตของเรามีความสงบแล้ว ที่นี้เราจะทำยังไงก็ทำได้ นั่นละความเพียรมันถึงกล้า เป็นตายไม่ได้คำนึงขอให้กิเลสตายเท่านั้น ส่วนเราจะตายเมื่อไรไม่ได้สนใจ สนใจอยู่เพียงจุดเดียวว่าจะเอากิเลสให้พังให้ตายอย่างเดียว แล้วผลก็ปรากฏขึ้นมา

หากเราจะพูดถึงทางด้านปัญญา การผ่อนอาหารการอดอาหารเป็นคุณค่าอันสำคัญทั้งด้านสมาธิทั้งด้านปัญญา ถ้าพิจารณาทางด้านปัญญาก็คล่องตัว เราจะเห็นได้เวลาเรามานั่ง เพราะธาตุขันธ์ถ้าอดไปนาน ๆ มันก็ตายได้นี่ ก็ต้องมีการผ่อนสั้นผ่อนยาวกัน แต่อยู่ในความสังเกตของเจ้าของตลอดเวลา เวลานั้นลงไปแล้วเป็นอย่างไร ถ้าพูดถึงเรื่องสมาธิก็เข้าดี แต่จะมีผิติดนิดไม่มาก ก็ให้รู้อยู่นั้นแหละ ว่าสมาธิที่เป็นไปด้วยความอึดหม่าสำราญเพราะการฉันทอาหารเสร็จแล้วนี้ต่างกัน ด้านปัญญาก็เหมือนกัน ถ้าเราฉันทจังหันมีความอึดหม่าสำราญ ธาตุขันธ์มีกำลังแทนที่ปัญญาจะคล่องตัวกลับไม่คล่องให้เห็นอยู่ชัด ๆ เมื่อเป็นอย่างนั้นก็จะต้องได้หมุนกันไปหมุนกันมา สับเปลี่ยนกันเรื่อย

เวลาอดอาหารเข้าไปหลายวันเท่าไรสติยิ่งดี ดีถึงขนาดที่ว่าติดต่อกันเลยทั้ง ๆ ที่ยังไม่ใช่เป็นมหาสตินะ เป็นเพียงขั้นสติที่ควบคุมจิตใจให้เป็นสมาธิเท่านั้น ยังติดต่อกันไปไม่ผลอเลย นั่นเป็นหลาย ๆ วันติดต่อกันไปเรื่อย ๆ ที่นี้ปัญญาดอนเวลาเราพิจารณาก็ออกได้ตามกำลังของปัญญานั้นแล ถึงจะไม่มี ความคล่องแคล่วแกว่งกล้าฉลาดแหลมคมขนาดไหน ก็ออกได้ตามภูมิของสติปัญญาในขั้นเริ่มแรกที่เราฝึกหัด

เพราะอาศัยการอดอาหารนี้เป็นเครื่องหนุมน นี่เห็นได้ชัด ๆ อย่างนี้ก็ปล่อยกันไม่ได้ละซิ เป็นกับตายก็ต้องได้พันกันไปในนั้นแหละ

เรื่องความทุกข์ความลำบากอะไรจึงไม่ไปคิดให้เสียเวล่ำเวลา ที่เกิดจากการอด การหิวเพียงเท่านั้น เราคิดถึงเรื่องที่เราจะจมอยู่ในวัฏสงสาร แยกกองทุกข์หาประมาณไม่ได้ต่อไปอีกนี้นานเท่าไร ถ้าเราไม่หลุดพ้นจากนี้แล้วยังไงก็ต้องแยกกองทุกข์นี้ตลอดไป จนหากำหนดกฎเกณฑ์ไม่ได้ หาที่จุดที่หมายไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นความทุกข์เพียงเท่านั้น เราจึงไม่เห็นว่าการอดที่จะเกินหรือว่าเหลือวิสัยของเราที่จะทำได้ ต้องเอาจุดที่ว่า ตายนี้เท่านั้น

ถ้าหากว่าทุกข์เพียงการประกอบความพากเพียรเท่านั้น ยังไม่สามารถที่จะยืนยัน ไม่สามารถที่จะรับรอง ไม่สามารถที่จะต้านทานต่อสู้กันได้อดทนกันได้แล้ว เวลาจะตาย เป็นยังไง ทุกข์เวลาจะตายต้องหนักที่สุด ขนาดตายถึงตายได้ ทุกข์นี้ไม่ได้ทุกข์ถึงขั้น ตาย แต่เป็นทุกข์อยู่ในขั้นพิจารณาอยู่ด้วย ทุกข์เป็นสังขธรรมด้วย พิจารณาให้เป็นสังขธรรมด้วย ทำไมจะทนไม่ไหว ทำไมจะสู้ไม่ไหว สู้ไม่ไหวก็แสดงว่าการเรียนสังขธรรมนี้ยังไม่เข้าใจ นั่นฟังซิ เอาให้สังขธรรมนี้เข้าใจซิ เพราะบางครั้งมันเรียนสังขธรรมเข้าใจ พิจารณาสังขธรรมโดยปุบปับหรือโดยบังเอิญอย่างนี้ เอาจนกระทั่งถึงสังขธรรมรอบตัว เลยก็ยังมี เมื่อเป็นเช่นนั้นสังขธรรมที่เคยรู้เคยเห็นโดยความบังเอิญ หรือแบบปุบปับที่เราเคยพิจารณามาแล้วนั้นแล มาเป็นเครื่องยืนยันในการดำเนินก้าวไปของเรา ให้สืบต่อกันไปโดยลำดับ ๆ ด้วยอุบายวิธีนี้

ถ้ายังก้าวตายอยู่แล้วยังเรียนทุกข์สังขไม่รอบ ยังไม่รู้ทุกข์สังข ยังไม่เข้าใจใน อริยสังขคือทุกข์สังข นั้น เอาให้เข้าใจซิ ปัญญาที่ยังไม่รอบจะเรียกว่ามรรคสังขได้อย่างไร เมื่อปัญญายังไม่รอบยังไม่ดีพอที่จะรู้รอบทุกข์ ทุกข์ อริยสังขจ้ เรียกว่ายังไม่รอบ เอาทุกข์ขนาดไหน เอาจนกระทั่งให้เห็นชัดเจน ไม่สนใจถึงเรื่องเป็นเรื่องตาย ทุกข์มากทุกข์น้อย เอาทุกข์ไป เราจะตามให้เห็นความจริงแห่งทุกข์ที่แสดงอยู่นี้ แยกโน้นแยกนี้ดังที่เคยอธิบายให้ฟังแล้ว จนกระทั่งทุกข์นี้สว่างกระจ่างแจ้งขึ้นมาเห็นชัดเจน นี่คือทุกข์สังขแล้วไม่เห็นตาย ก็ยิ่งเป็นคติไปเรื่อย ๆ นี้ผู้ปฏิบัติจะต้องเห็นด้วยตัวเอง นี่ละที่ว่าสังขธรรมเป็นของจริง เป็นความจริงอย่างนี้

ไม่ใช่จริงเพราะเรียนมาจำมาเฉย ๆ เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยร้องครางยิ่งกว่าเสือถูกปืน ไม่มีสติตั้ง ล้มเหลวไปหมด นั่นมันสังขธรรมในความจำเฉย ๆ ถ้าเป็นสังขธรรมในความจริงนี้จะหมุนตัวเลยเชียว ให้เข้าถึงความจริง ๆ จนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายที่จะขาดก็ให้รู้ไม่มีคำว่าถอย นี้เรียกว่าสังขธรรมของภาคปฏิบัติที่รู้ขึ้นมาประจำหัวใจของผู้ปฏิบัติ นั้นแล ผู้ไม่ปฏิบัติไม่รู้ไม่เห็นได้ ท่านจะประกาศสอนไว้สักเพียงไรก็ตาม ก็จะไปคว้าเอา

แต่ความจำ ๆ นั้นแหละไม่ว่าท่านว่าเรา อันนี้ไม่ได้ตำหนิผู้ใด มันเป็นเหมือนกัน การเรียนมาจำมานี้ยังไม่เป็นความจริง แก้กเลสไม่ได้ถ้าไม่นำไปเป็นภาคปฏิบัติดังที่กล่าวมาแล้วนี้ จึงจะค่อยรู้ชัดเจนนไปโดยลำดับจนกระทั่งรอบตัว เห็นสังขธรรมเป็นสักขีพยานขึ้นมาเพียงครั้งเดียวเท่านั้นจะไม่มีวันลืมเลย เรื่องการเห็นสังขธรรมเป็นของจริง อ้อจริงอย่างนี้เท่านั้น คราวหลังแม้พิจารณาไม่ได้อย่างนั้นก็ตาม ความเชื่อที่เคยเป็นมานั้น จะไม่มีวันถอนเลย นอกจากจะเอาลงให้ได้อย่างนั้น ๆ เท่านั้นเอง

การประกอบความเพียรของพวกเราที่เคยอธิบายให้ฟังแล้ว มันไม่ถึงเหตุถึงผลถึงพริกถึงขิงกัน พอที่จะให้กิเลสถลอกปอกเปิกหรือร้อนตัวบ้างเลย มีแต่ให้กิเลสหัวเราะเยาะนั่นชิตึงไม่ได้หน้าได้หลังอะไร นี่ทุเรศเหมือนกันนะการแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อน เพราะสอนด้วยความจริงความจ้ง เหมือนกับการปฏิบัติมาของเจ้าของ การปฏิบัติมาของเจ้าของก็เป็นอย่างนั้น ไม่ได้ทำแหละ ๆ แหละ ๆ ทำจริงทำจ้ง เป็นก็เป็นตายก็ตาย ก็เคยพูดแล้วว่าขึ้นเวทีไม่ให้มีกรรมการ ฟังซิ ลงขนาดที่ไม่ให้มีกรรมการ เต็ดหรือไม่เต็ด ถึงคราวจะตาย เอ้าให้ตาย ให้เห็นสังขธรรมในเวลาตาย นั้น ไม่ถอยแล้วก็ไม่เห็นตาย ได้อยู่มาจนกระทั่งทุกวันนี้

เราเป็นมาด้วยวิธีการใดทั้งเหตุทั้งผล ก็ได้สอนหมู่เพื่อนเต็มเม็ดเต็มหน่วย เต็มสติกำลังความสามารถ ถ้ายังเห็นว่าไม่ถูกต้องแล้วก็ไล่เข้าไปตลาดเทศบาล ๑ เทศบาล ๒ ให้เขาเอากระดูกหมูกระดูกวัวแขวนคอมาอวดอาจารย์ซิ กระดูกหมูกระดูกวัวนี้มันแข่งมรรคผลนิพพานได้หรือไม่ได้ หรือจะเสกสรรขึ้นมาว่า นี่แหละตัวมรรคผลนิพพานจริง ๆ คือกระดูกหมูกระดูกวัวนี้ก็ให้เห็นกันซิ ถ้าวอนอย่างนี้ยังไม่ได้เรื่องได้ราวแล้ว ก็ไปเอากระดูกหมูกระดูกวัวมาแขวนคอแล้วอวดโลกเขาดูซิเป็นยังงัย ก็มีแต่หมาแหละ มันจะวิ่งตาม เพราะเห็นกระดูกนี้ เรื่องคนที่มีสติปัญญาอยู่เป็นธรรมดาของเราจะมีแต่ความสลดสังเวชไปทั่วหน้ากัน ดีไม่ดีตลาดแตกที่เห็นพระอัศจรรยแบบนั้นไป นั่นเขาเรียกพระอัศจรรย เราจะปฏิบัติแบบไหน แบบพระอัศจรรยนั้นหรือ เข้าไปเอากระดูกหมูกระดูกวัวแขวนคอแล้วก็ให้มันอัศจรรยอยู่ในตลาดนั้นหรือ พิจารณาซิ นี่สอนมาหมดแล้วนะ

สถานที่วิเวกสังัดพอหาได้ ในป่าในเขาที่ไหนพออยู่ที่ไหนอยู่เถอะ ให้เห็นที่จันตรอกจันมุม ได้ไปเจอเอาที่จันตรอกจันมุมนั้นแหละมันถึงจะเห็นเรื่องของตัวเอง ว่าเราจะช่วยตัวเองได้ขนาดไหนให้มันเห็น ไปอยู่ในที่เช่นนั้นด้วยความมุ่งมั่นต่ออรรถต่อธรรมจริง ๆ เอา มอบตายลงในสังขธรรมความจริงนี้ทุกอย่างแล้ว ยังงัยก็เจอ ๆ ความจริงความประเสริฐเลิศเลอที่เราไม่เคยคาดเคยคิดไว้เลย นี่ละ อตตตา หิ อตตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งของตน เวลาจันตรอกจันมุมนสติปัญญาจะขึ้นรับกัน ๆ เหตุใดสติปัญญาเป็น

เครื่องรู้แท้ ๆ จึงจะไม่รู้ในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็นมีเธอ พระพุทธเจ้ารู้มาจากอะไรถ้าไม่รู้มาจากสติปัญญา นั้น เมื่อหยั่งลงไปแล้วต้องรู้ให้เห็นอย่างนั้นซึ่งผู้ปฏิบัติ

ที่โหนสะตวกในการประกอบความเพียรให้หาที่เช่นนั้น เวลาไปแล้วไปหาก่อหาสร้างยุ่งเหยิงอย่างนั้น อันนี้ผมอดทนระอาใจจริง ๆ เป็นบ้าแต่เรื่องอย่างนี้ มันบ้าอะไรกันนักหนาเราอยากว่าอย่างนี้ ช้า ๆ ชาก ๆ อยู่ในเรื่องบ้านี้ เพราะตัวของผู้เป็นมันเป็นพื้นบ้าอยู่ตลอดเวลา นี่เวลาเราพูดเราดูว่ากล่าวลูกศิษย์ลูกหาเพื่อนฝูงนี้เพียงเป็นครั้งเป็นคราว ความที่เป็นอยู่ในตัวของผู้นั้นมันเป็นพืดหรือเป็นตัวบ้าอยู่ในตัวเป็นประจำเลยเป็นยังไง พิจารณาซิ สอนเท่าไรก็สอนแล้ว ยังเห็นสิ่งเหล่านั้นว่าประเสริฐเลิศเลอยิ่งกว่าบรรดากว่าธรรมเป็นโหน ๆ มันเป็นอยู่อย่างนั้นจะว่าไง หลักของศาสนาแท้ ๆ คืออะไร เอ้า ฟาดลงไปทีจิตตภาวนานี้ซิ เมื่อเห็นอันนี้ชัดเจนแล้วจะหายสงสัยหมดทุกอย่างนั้นแหละ

เอาละ เทศน์เพียงเท่านี้

พูดท้ายเทศน์

พ่อแม่ครูจารย์มันนี่ไม่มีใครเหมือนท่าน เพราะท่านอยู่แต่ในป่าในเขา ไม่ออกมาเกี่ยวข้องกับผู้คนเลย ใครจะไปตามหาท่านได้ง่าย ๆ อยู่ใกล้ ๆ ก็หนองผือทาง ๕๐๐-๖๐๐ เส้น เดินไปแทบเป็นแทบตายคนเดินไปหาท่าน ท่านสะตวกในอิริยาบถต่าง ๆ ของท่าน พอฉันแล้วก็ขึ้นกุฏิ มีอะไรก็จะพูดเสียบ้างเล็กน้อยแล้วก็เข้าพัก พอบายท่านก็ออก พักพอประมาณ คนแก่จะไปพักมากอะไรนัก ท่านอยู่ที่ไหนท่านสบายของท่านอย่างนั้นตลอด

อยู่บ้านโคกไม่มีใครไปยุ่งท่านเลย เพราะแต่ก่อนไม่มีใครรู้ ท่านอยู่ของท่านสบาย ๆ บ้านนามนก็แบบเดียวกันไม่มีใครไปยุ่งท่าน ออกจากนั้นก็ไปนาสีนวล ออกจากนาสีนวลไปห้วยแคน อยู่กับพวกโซ่พวกข่า ท่านหาที่สบาย ๆ ในวิหารธรรมของท่านจริง ๆ ไม่ยุ่งกับใคร พวกโซ่พวกข่าทั้งนั้นบ้านห้วยแคน แล้วย้อนกลับมาอยู่นาสีนวล วัดร้างของเขา ผมไปเที่ยวภูเขากลับลงมาก็ไปหาท่านที่บ้านนาสีนวล แต่ก่อนเป็นดงหมด ตั้งแต่บ้านโคกนี้เป็นดงทั้งนั้นป่าทั้งนั้น ออกจากนี้ท่านก็ไปเผาศพหลวงปู่เสาร์

ท่านอุตสาห์เดินไปนะเพราะไม่มีรถมีรา เดินจากนาสีนวลไปถึง อ.นาแก จากนั้นก็ขึ้นรถไปธาตุพนม พอเผาศพเสร็จจอย่างวันนี้ วันพรุ่งนี้ท่านก็ออกเลย ท่านกลับจากนั้นแล้วก็มาอยู่วัดอ้อมแก้ว วัดอ้อมแก้วนี้หลวงปู่เสาร์นะเป็นผู้ไปสร้างไว้ จากนั้นก็มาฝั่งแดงมาจำพรรษาอยู่นามน มีแต่ที่สังัด ๆ แต่ก่อนคนไม่รู้จักท่าน ก็มีแต่พวกโยมหนุ่มที่เป็นลูกศิษย์ไปหาท่าน เอาล้อเอาเกวียนไปนิมนต์ท่านมาหนองผือ ท่านก็เดินทาง

จากบ้านโน้นมาหนองผือ ตอนนั้นผมไม่อยู่ ไปเที่ยว ท่านมาถึงตอนเดือนเมษายนหรือเดือนไหน โนนเดือนมิถุนายนผมถึงมาหนองผือมาหาท่าน ท่านก็อยู่นั้นเรื่อยมา

อยู่บ้านหนองผือท่านก็เสมออิริยาบถของท่าน ไม่มีเคลื่อนไหวคลาด ถึงเวลาเดินจงกรมท่านก็ลงเดิน ตอนบ่ายท่านออกจากที่ก็ไปหาท่านเล็กน้อย นั่นใครจะพูดธรรมะอะไรก็ตอนบ่ายตอนหนึ่ง ปัดกวาดแล้วอาบน้ำแล้วท่านฉันน้ำร้อน ท่านไม่ฉันน้ำเย็นนะสังเกตดู ฉันแต่น้ำร้อนแล้วก็หยุดเลย ไม่มีใครฉันกับท่านมีแต่ท่าน ปกติผมก็ไม่ได้ฉันชาฉันน้ำร้อนอะไร นอกจากวันไหนเร่งความเพียรจะไม่นอน วันนั้นถึงฉัน ไปหาท่านนี่ชิมหน้าคิดอยู่นะ เอ้า ฉันชาเสียท่านว่า เราพอคิดว่าวันนี้จะไปฉันชา ฉันชาตอนบ่าย ๆ หรือตอนเย็นนี้ ชาเชียงใหม่ฉันแล้วนอนไม่หลับคือไม่่วงนอน ชาจีนก็ไม่่วง ชาเชียงใหม่ก็ไม่่วง วันไหนฉันชาวันนั้นเอาใหญ่ความเพียรในชั้นสมาธิ เราไม่ได้หมายถึงปัญญาที่ว่านั้น ปัญญาต้องบังคับให้นอนก็ไม่อยากนอน มันจะไปง่วงอะไร สมาธิยังมีง่วงเพราะธาตุขันธ์กำลังกินกำลังนอน เราตัดอยู่ตลอด ตัดธาตุตัดขันธ์ ความเพียรนี้ผมพูดจริง ๆ เขาติดคุกติดตะรางดูเหมือนจะไม่ทุกข์เหมือนกับเราพัดกับกิเลสนะ

เราพัดกับกิเลสไม่มีใครบังคับเรา แต่เราบังคับตัวเองด้วยจิตใจของเราเองด้วยความมุ่งมั่นของเราที่กำลังมาก ถ้าจะเทียบถึงเรื่องความทุกข์แล้ว คนในเรือนจำนี้เขาไม่ได้ทุกข์เหมือนเรา เขากินข้าวเหมือนกับคนทั้งหลายกินกัน ทำงานเขาจะหนักอะไรหนักหนา จะบีบบังคับอะไรหนักหนา เรานี้บีบจริง ๆ บังคับจริง ๆ จึงไม่ลืมนะความเพียร เราเป็นนิสัยหยาบด้วย จะทำกรรมดาทั้งหลายไม่ได้ นิสัยเราหยาบก็รู้ เพราะฉะนั้นจึงทำกันให้เหมาะกับนิสัย ตั้งแต่วันก้าวออกปฏิบัติไม่เห็นว่าเป็นความสะดวกสบายอะไรเลย ก้าวออกไปที่แรกกิเลสก็บีบหัวเรามันก็ทุกข์อันหนึ่ง เพราะยังไม่ได้หลักได้เกณฑ์ในการภาวนา ถลอกปอกเปิกมีแต่กิเลสมันพึดเอาทั้งนั้น

เวลาจะเอาให้กิเลสสงบตัวลงไปจิตใจจะได้สบายนี้ ก็ต้องเอาหนักความเพียรนะ มีแต่หนัก ๆ ทั้งนั้น มองหาระยะไหนที่ว่าพอจะสะดวกสบาย ผมพูดจริง ๆ สำหรับผมไม่มี จึงได้พูดในปัญหาบางข้อยังมีที่ตอบปัญหา ที่ว่าตกรกทั้งเป็นอยู่ ๙ ปีนั้นเป็นอย่างนั้นจริง ๆ นี้จะให้ว่าไง คือไม่มีเวลาที่จะมองหรือได้ยินได้ฟังอะไรเต็มหูเต็มตาสักที ยิ่งเฉพาะเรื่องรูปนี้ตัดกันใหญ่เลย บังคับกันอย่างใหญ่เลยไม่ให้มันดู ที่จะตั้งใจไปดูนี้ไม่ได้เลยแหละ นอกจากมองไปพลาดไปเจอ ที่จะให้ตั้งใจดูนี้ไม่เลยนะ โนนะมันก็บังคับช้อย่างนั้นใช่ไหมล่ะ ที่ว่าไม่ลืมหูลืมตาอะไรเลยมันก็ถูก จึงว่าบังคับ จึงว่าตัดกันซิ มันอยากเห็นไม่ให้เห็น เพราะความอยากนั้นเป็นความผิด อยากดูไม่ให้ดูอยากฟังไม่ให้ฟัง มีแต่สิ่งบังคับกันอยู่ตลอด ๆ ก็ทุกข์ละซิ

นอกจากนั้นเวลาความเพียรเอากันโดยลำพัง มันลืมไม่ได้นะในชีวิตของเรา จนกล่าวพูดได้เลยว่า งานการอะไรที่เราเคยทำมาตั้งแต่เป็นฆราวาสจนกระทั่งถึงวันบวชที่ว่าหนักอะไร ๆ เราก็เคยหนัก แต่ไม่ได้ตั้งใจเหมือนอันนี้ เหมือนหนักกับการฆ่ากิเลส อันนี้ โอ้โฮ หนัก ทุกอย่างทุ่มกันลงหมดเลย ทุ่มกันลงหมด ถึงขั้นที่จะควรใช้สติปัญญาที่เอากันอย่างหนัก บางคืนนี้ไม่หลับตลอดรุ่งเลย ความเพียรประเภทนี้เป็นอย่างนั้น กลางวันก็ไม่หลับ ถ้าจะให้หลับต้องบังคับด้วยสมณะความสงบ ไม่ให้คิดไม่ให้ปรุงเรื่อง ปัญญาที่ทำงาน ระวังให้หมด เข้าสู่สมาธิสงบ อย่างนั้นก็พอหลับได้ บางทีก็ไม่หลับ ดูซิ บังคับไว้ให้สงบ มันก็ใสแจ้วอยู่กับความสงบไม่ยอมลงภวังค์หลับ สงบลงไปแล้วก็จิตเป็นสมาธิทำไมจะไม่ใสแจ้วละ ใสในขั้นสมาธินะ สงบก็ใสแจ้ว ก็อยู่นั้นเสียไม่หลับให้พอขยับปั๊บก็พุ่งเลย พุ่งกับงาน นั้นวันจะไม่หลับเป็นอย่างนั้น วันมันจะหลับพอให้เข้าจิตสงบแล้วก็หลับไปได้

จิตขั้นนี้ต้องบังคับเรื่องหลับเรื่องนอนไม่บังคับไม่ได้ ที่จะให้มันง่วงเหงาหาวนอนนี้ผมยังระลึกไม่ได้เลย ว่าผมง่วงเหงาหาวนอนในเวลาสติปัญญาขั้นนี้ได้ออกทำงาน ยังระลึกไม่ได้เลยฟังซิ ก็ได้บังคับให้มันหลับมันนอน มันเพลินถึงขนาดนั้น ไม่จันเดินจงกรมจนกระทั่งฝ่าเท้านี้อกร้อนไต่ยังไย เหมือนไฟลนไฟเผาเลย ในเวลาที่เราหยุดนี้ โถ บางทีต้องได้ดูว่าฝ่าเท้าแตกหรือ ฟังซิ เราก็ไม่ได้เดินรวดเร็วอะไรนะ เป็นบางจังหวะของมัน บางจังหวะก็มีเร็ว ถ้าเร็วแล้วโครมครามเข้าป่า อย่างนั้นจะไปเร็วไต่ยังไย

เดินอยู่นั้นทั้งวันที่เดียว ตั้งแต่ฉันเสร็จแล้วจนกระทั่งถึงเวลาปิดกวาด ก็ชั่วโหมงดูซิ มันลืมไปหมดเวลาลำเวลาเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า หมุนอยู่ที่อันนี้ ๆ หัวใจนั่นคือเวทีอันนี้มันชัดลึ้มได้เมื่อไร ก็เป็นสังขารอะไรมาลึ้ม คือตามันไม่เห็นเพราะจิตไม่ออกตาก็เลยมัวเลยฝ่าเลยฟางไปเสีย มีแต่ซาก้าวไป เตี่ยวเข้าป่าโน้นเตี่ยวเข้าป่านี้ออเข้าป่าถอยกลับมาปั๊บ ลักเตี่ยวเข้าป่าอยู่นั้น แต่ก็เพลินของมัน ไม่ได้สนใจกลัวใครจะมาว่าอะไร หากเป็นของมันอยู่นั้นเพราะจิตไม่ออก จิตหมุนอยู่นี้เพราะกิเลสอยู่นี้ มันก็พึดกันอยู่ภายในจิต เมื่อจิตไม่ออกเสียอย่างเตี่ยวตาก็ฟากก็ฟาง มองอะไรก็ไม่เห็น เดินก็โครมครามเข้าป่าอย่างนั้น มันเดินเร็วไม่ได้ ถึงขนาดนั้นยังอกร้อนฝ่าเท้า เพราะไม่ได้เดินเพียงวันหนึ่งวันเดียว เดินอยู่นั้นเป็นประจำ กลางคืนก็เดินอยู่อย่างนั้น ออกจากสมาธิแล้วก็เดินเท่านั้น จนอกร้อนฝ่าเท้า

แต่พระโสณะท่านฝ่าเท้าแตกนี้ ท่านเดินจงกรมทำความเพียรจนฝ่าเท้าแตกในประวัติ แต่ก่อนผมไม่ได้พิจารณา ท่านเดินจงกรมจนฝ่าเท้าแตก พอเรื่องของเราเป็นอย่างนี้แล้วก็วิ่งถึงกันปั้เงย ไม่ต้องมีใครบอกก็ตาม แน่กับความเพียรประเภทนี้ว่าจัน

เลย ไม่งั้นอยู่เฉย ๆ จะบังคับเจ้าของให้เดินจงกรมจนฝ่าเท้าแตกนี้เหตุผลก็ยังไม่
 อำนวย ถ้าเรื่องความเพียรดังไปนั้นฝ่าเท้าแตกได้ เพราะไม่มีเวล่ำเวลา ไม่ได้สนใจกับ
 เวล่ำเวลาอย่างนี้ละ ก็เหมือนนักมวยที่อยู่บนเวที ใครจะไปสนใจกับบระขังเวลาต่อ
 กันนั้นนั่นละ ถ้าลงใครไปแย็บหาระขังไม่ได้นะ ต่อยกกันจิตเพลอไม่ได้ อันนี้ก็แบบ
 เดียวกัน นี่ที่ว่าท่านฝ่าเท้าแตก มันยอมรับทันที อ้อ ความเพียรประเภทนี้ว่างั้นเลย ไม่
 เห็นท่านก็ตาม ยอมรับกันเลย ต้องความเพียรประเภทนี้เท่านั้น

แต่เราไม่เห็นแตกก็เป็นพยานกันได้ มันเดินไม่รู้จักวันจักคืนไม่รู้จักเวล่ำเวลา
 ไม่สนใจเวล่ำเวลา เวลาผลแสดงออกมาในตอนที่เราหยุดเดินจงกรม โห จนออกร้อน
 หหมดเลย บางที่ได้ดูฝ่าเท้าแตกกระมัง ก็ไม่แตก วันหลังเอาได้อีก เป็นของมันอยู่นั้นจะ
 ว่าไง จิตมันไม่มาอยู่ฝ่าเท้านี้ มันหมุนอยู่ในนี้ มีแต่ความเพลินความพืดกันนี้มันสุข
 เทรอพิจารณาซิ ตะลุมบอนกันอยู่นี้มันสุขเมื่อไร ถึงจะละเอียดขนาดไหนก็ไม่สุข จึงได้
 พุดว่าที่เราคาดเอาไว้มันผิดทั้งเพ คาดธรรมดาเดาธรรมดา ว่าจิตนี้เวลาภาวนาไป จิตมี
 ความสงบเยือกเย็นละเอียดเข้าไปเท่าไร ๆ งานจะน้อยลง ๆ ไป จะสบายไปเรื่อย ๆ

นี่คือเราคิดเอาเฉย ๆ คาดเอาเฉย ๆ แต่เวลาเป็นความจริง อันนั้นกับอันนี้มัน
 คนละโลกเข้ากันได้เมื่อไร โอ้โห ความคิดว่ามีความสงบหรือละเอียดเข้าไปเท่าใดแล้ว
 งานจะค่อยเบาลง ๆ จะสบายไปเรื่อย ๆ ค้านเจ้าของนะ กับความจริงไม่ได้เป็นอย่าง
 นั้น หมุนเป็นกงจักรเป็นธรรมจักรจะเอาอะไรมาสบาย นอกจากจะฟาดหัวกิเลสให้พัง
 ลงหมดไม่มีอะไรเหลือเป็นคู่ต่อสู้กันเลย เอาคู่ต่อสู้ไม่ใช่เพียงสลบนะ เช่น นี้ออกคู่ต่อสู้
 ไม่เพียงสลบแต่ให้มันตายเลย ขนาดนั้นถึงจะสบาย เอากิเลสให้เรียบราบเลย เมื่อกิเลส
 เรียบราบแล้ว นี่ก็ใครบอกเรื่องความเพียรว่าให้หยุดเสียนะ ไม่ต้องบอกหากหยุดเอง
 แน่ะ ที่หมุนตัว ๆ จนไม่มีเวล่ำเวลา เป็นธรรมชาติของมันเอง หยุดของมันเอง สติ
 ปัญญาที่ว่ามันนั้นมันเป็นการต่อสู้ ไม่ได้เป็นเพื่อความเป็นบ้าของตัวเอง หมุนอยู่คน
 เดียวเฉย ๆ มันหมุนด้วยการต่อสู้ เมื่อหมดวาระการต่อสู้กันแล้วก็หมดปัญหาไป

ฉะนั้นจึงว่ามรรคกับอริยสัจ ๔ เป็นสมมุติ ให้มันเห็นอย่างนั้นชการปฏิบัติ
 อริยสัจ ๔ เป็นสมมุติ เป็นกิริยาอันหนึ่งของสมมุติต่างหาก ที่นอกจากอริยสัจ ๔ คือ
 อะไร อันนี้ก็เคยพุดแล้ว ที่ผ่านออกจากอริยสัจ ๔ อริยสัจ ๔ เป็นเครื่องกลั่นกรอง ที่พุด
 ออกจากอริยสัจ ๔ คืออะไร นั่นไม่ใช่อริยสัจ เพราะฉะนั้นจึงว่าอริยสัจเป็นเครื่องกลั่น
 กรอง ๆ อริยสัจเป็นเครื่องยืนยันความบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้าและพระสาวกทั้งหลาย
 หนีจากอริยสัจไม่ได้เลยแม้รายเดียว เป็นแต่เพียงว่าความช้าความเร็วต่างกัน แต่ต้อง
 ผ่านอริยสัจจนได้

ผู้ที่ปฏิบัติตัวแบบ ทุกขา ปฏิปทา ทันทธาภิญญา นี้ละเป็นผู้ที่ได้เห็นทุกสิ่งทุกอย่างเลย เพราะแบกทุกข์มากผู้นี้ ทุกขา ปฏิปทา เวลาปฏิบัติก็ลำบากทั้งรู้ชัดด้วย จึงเห็นชัดเรื่องอริยสัจเพราะพืดกันอยู่ตลอดเวลาทำไมจะไม่ชัด ท่านที่เป็นขิปปาภิญญาที่ท่านผ่าน ๆ ไปเลย เหมือนกับเรือบินเขาผ่านมาตามทางเขาก็มาละซี เขาก็มาตามนี้ละแต่มันเร็วนี้ ไม่เหมือนเราเดินไปตามทาง ไปเรือบินไปรถยนต์ไปด้วยการเดินทาง ความรวดเร็วมันต่างกัน จะมองดูอะไรตามสายทางที่ผ่านไปนั้นมันไม่พอที่จะปักจิตปักใจได้เหมือนอย่างผู้ที่แบกทุกข์อยู่เป็นประจำ พิจารณาต่อสู้อยู่เป็นประจำ กว่าที่จะผ่านพ้นไปได้นานเท่าไร ก็เจอไปหมดละซี นี้ละที่ว่าลืมนไม่ได้ ถึงขนาดนั้น

เพราะเราเป็นคนนิสัยจริงจังมาก ว่าอะไรแล้วจริง ๆ ถ้าเหตุผลได้ลงแล้วไม่มีอะไรมาถอนได้เลย เจ้าของเองยังถอนไม่ได้วะ ถ้าเหตุผลไม่เห็นนี่จะมาถอนเอาเฉย ๆ แบบว่าเอาจริงเอาจังแล้วมาทำเล่นเฉย ๆ ไม่ได้เลยว้างั้น แบบมือเขียนเอาดินลบไม่ได้ต้องมีเหตุผล เหตุผลต้องเหนือกว่าถึงจะถอนความตั้งใจหรือคำอธิษฐานนั้นได้ เหตุผลไม่เห็นถอนไม่ได้ ตายก็ตายไปเลย ที่นี้ความมุ่งมั่นนี้มีกำลังรุนแรงมากจะเอาอะไรมาดึงไว้ได้ละ นอกจากมันจะหมุนตัว ๆ เข้าไปจนถึงที่สุดของมัน ความมุ่งมั่นนี้ถึงจะหยุดเอง

อย่างพวกเรานั้นพวกทุกขาปฏิบัติ ก็ต้องยอมรับเอาซี จะล้างมือเปิบ ๆ เหมือนท่านที่ละเอียดลอบได้ยังไง ท่านผู้เป็นขิปปาภิญญาท่านพร้อมแล้ว ถ้าว่าวักก็อยู่ปากคอกจะว่าไง พอเปิดประตูบับออกแล้ว เราไม่อยู่กันคอกแต่อยู่กันนรคนั้นซี ลากชั้นมาจากนรยังไม่อยากขึ้นด้วยซ้ำไป ยังเห็นว่านรสบายอีก พวกนรทมนนรเสือใครจมลงไปแล้วไม่อยากจะลุก กลมคายาคาถของกิเลสมันกล่อมได้เก่งขนาดนั้นละ

พระพุทธเจ้าเวลาท่านมาอุบัติ ก็ในจังหวะที่พอดีกับผู้มีอุปนิสัยสามารถพร้อมอยู่มีจำนวนมากทีเดียว จากนั้นมาก็อย่างว่าแหละ เหมือนกับผลไม้รุ่นหัวปี รุ่นที่สอง รุ่นที่สาม นี่เป็นอย่างนั้น พวกเราก็เป็นอีกพวกหนึ่งที่ต้องยากบ้าง แต่ยังไงก็ตามเรื่องหลักธรรมหลักวินัยนี้เป็นเครื่องยึดสำคัญ จะช้าหรือเร็วก็ไม่ไปไหน จะค่อยก้าวไป ๆ ได้

ถ้าอันใดเป็นสัจจะฝังลึกแล้วไม่ลืมนะ อย่างความเพียรนี้ผมไม่ลืมนะ เพราะมีแต่แบบผาด ๆ โผน ๆ ไม่ใช่ธรรมดา นิสัยเราเป็นนิสัยอย่างนี้ด้วย โผนไม่ได้ก็เลสปาให้โผนนะซี ค่อยทำธรรมดา ๆ ไม่ได้เรื่องจริง ๆ ผมนะ ถึงเวลาเดินจงกรมก็ไปเดินธรรมดา ๆ นั่งธรรมตามันไม่ได้เรื่องนั้นซี ที่ทำให้พลิกแพลงเปลี่ยนแปลงหาเหตุหาผลทั้งพืดกันทั้งหนักทั้งเบาเอากันนี้มันเห็นผล เมื่อเห็นผลอย่างนี้แล้วจะปล่อยได้ยังไง มันก็ต้องจับนั้น ดังที่พูดตะกั๊นที่ว่าอดอาหาร ใครจะอยากอด ทุกข์จะเป็นจะตาย ลมหายใจ

จนออกหุหมัดไม่ได้ ออกจุมก จนจะไม่มีลมหายใจ มันเปลี่ยเอามากขนาดนั้นก็ยังได้ทน แต่ว่าอันหนึ่งที่เป็นเครื่องดึงดูดก็คือใจ ธาตุชั้นธมันอ่อนเปลี่ยทุกข์จริง แต่ว่าเรื่องหนึ่ง ที่เหนือนี้มันมี มันดูดมมันตีมันสว่างกระจ่างแจ่งพูดไม่ถูก พูดให้เต็มปากว่ามัน อัจฉริยะ

เพียงชั้นดำเนินไปนั้นมันก็อัจฉริยะของมันเป็นลำดับ ๆ ไป ที่อัจฉริยะสุดท้าย คือไปอัจฉริยะอวิชชานั้นซิ นี่จึงว่าจอมกษัตริย์วิภูจักร ถึงขนาดนั้นเขี้ยวนะ ไม่รู้เลยว่า อันนั้นเป็นกิเลส ทั้ง ๆ ที่สติปัญญานี้เป็นธรรมจักร ยังไปตายใจกับอันนั้นได้ ยังไปรัก ไปสวณไปติดอันนั้นได้ อัจฉริยะทั้งวันทั้งคืน ฝากันอยู่นั้นรักหากันอยู่นั้นอะไรมาแตะ ไม่ได้ สำคัญที่ว่าสตินี้ถึงจะไปติดก็ตามเถอะ เพราะไม่เคยเห็นมันก็ต้องติดบ้างละ ถึงจะ ติดจะสวณรักษาว่าเป็นของอัจฉริยะขนาดไหนก็ตามเถอะ ฟังแต่คำว่าปัญญา สิ่งที่ไม่ นอนใจมันไม่นอน ทั้งรักษาทั้งสังเกตตลอดเวลา มันเคลื่อนไหวไปยังไง ๆ ดูตลอด เรา ก็ไม่คิดว่าจะคอยดูความเคลื่อนไหวอันนี้ก็ไม่ไช้ นะ มันพูดยาก ๆ นะ เพราะธรรมชาตินี้ มันละเอียด จิตนั้นมันละเอียด ธรรมชาติที่ว่าติดนี้ก็จะละเอียดพอกัน ความเคลื่อนไหวนั้น แสดงอะไรนิด ๆ มันจะทราบ ๆ เมื่อทราบหลายครั้งหลายหนเข้าไปก็สะท้อนจิตละซิ เพราะสังเกตอยู่ตลอด สังเกตโดยหลักธรรมชาติเองไม่ใช่เราตั้งทำสังเกต หากเป็น ธรรมชาติของจิตขั้นนั้นหรือสติปัญญาขั้นนั้น

คำว่าผ่องใสนี้คู่ของมันก็คือความเศร้าหมอง มันผ่องใสแบบละเอียด ความ เศร้าหมองก็เป็นแบบละเอียด เป็นคู่กันให้เห็นจนได้ สมมุติว่ากระทบอะไรมันจะแสดง ให้เห็นนิด ๆ ถ้าหากเราพูดอย่างทุกวันนี้ก็เรียกว่ากิริยาแห่งสมมุติ แสดงให้เห็นนิด ๆ จนได้ แสดงให้เห็นครั้งนั้นครั้งนี้ ก็มันประมวลของมันอยู่ตลอดเวลา จ่ออยู่ตลอดเวลาไม่ ไช้จะตั้งทำตั้งทาง อันนี้พูดไม่ถูกละ มันไม่เป็นอย่างนั้น มันเป็นหลักอัตโนมัตติ เป็น ธรรมชาติที่รักษาก็เป็นหลักธรรมชาติอัตโนมัตติของตัวเองเสีย สติปัญญาก็เป็นอัตโนมัตติ เสีย เวลามองดูความเคลื่อนไหวมันเป็นยังไง ๆ ก็รู้อยู่ในหลักธรรมชาติของมันเสีย เพราะมันไม่ใช้อย่างหยาบนี้ อย่างละเอียดมาก

จนกระทั่งว่ารวมสรุปกันลงมาถึงขั้นที่ว่า ความเศร้าหมองความผ่องใสก็ว่าจิต ทำไมจิตดวงเดียวจึงเป็นได้หลายอย่างนัก เดี่ยวว่าสุข เดี่ยวว่าทุกข์ เพราะมันมีตามส่วน ละเอียดของมันอยู่ในนั้น ว่าสุขมันก็มีทุกข์ละเอียดอยู่ของมัน เวลาสัมผัสอะไรบีบ ความละเอียดแห่งทุกข์จะแสดงขึ้น คือสมมุติพูดง่าย ๆ นะมันไม่ได้มากละ หากเป็น กิริยาของสมมุติให้เห็นอยู่ มันไม่ล้วน ๆ ความเศร้าหมองก็เหมือนกัน เราจะเอาความ เศร้าหมองของจิตทั่ว ๆ ไปมาพูดกับจิตขั้นนี้ไม่ได้ เศร้าหมองแบบขั้นนี้ละพูดง่าย ๆ

แต่ว่าสติปัญญามันพอ ๆ กันก็รู้กันล่ะซี เพราะฉะนั้นจึงเอามาประมวลตั้งเป็นข้อรำพึง ทำไมเดี๋ยวว่าเศร้าหมอง เดี่ยวว่าผ่องใส ก็ว่าจิตดวงนี้ เดี่ยวว่าสุขเดี่ยวว่าทุกข์ก็ว่าจิตดวงนี้ ทำไมจิตดวงเดี่ยวนี้อาจต้องเป็นไปได้หลายอย่าง นี่ชิมน์รำพึงแล้วก็ตั้งข้อสังเกต ที่น้ำมันเป็นลักษณะที่ว่าอย่างละเอียด เป็นลักษณะที่ไม่น่าไว้วางใจก็จ้องเข้าไปแหละแต่ก่อนมีแต่รักษา ที่นี้พอจ้องเข้าไปก็เลยเป็นเหมือนเราพิจารณาสิ่งทั้งหลาย อยากจะรู้สิ่งทั้งหลายฉันใด อยากจะรู้อันนี้ก็ฉันนั้น แต่มันเป็นส่วนละเอียดของจิตนี้ ก็ตั้งข้อสังเกตกันโดยหลักธรรมชาติที่ว่าละเอียด ๆ นี่ละที่ว่าปัญญาที่ว่า เอ้า กิเลสตัวไหนเก่ง ๆ ออกมาเป็นหัวข้อ ๆ แต่ไม่เห็นว่าหัวข้อเห็นใหม่ละ เหล่านี้มันประมวลของมันมาที่มันไม่หัวข้อในขณะที่เจอกันเหมือนสิ่งทั้งหลายที่นอกจากอันนี้ เพราะไม่ได้จ้องไม่ได้ตั้งท่าต่อสู้ตั้งท่าฟาดฟันเหมือนทั้งหลายเท่านั้น เพราะเข้าใจว่าอันนี้เป็นเราเป็นของเราอยู่ จึงติดด้วยความไม่รู้ไม่ทันกันถึงไม่พุ่งเข้าไป

ถ้าพุ่งเข้าไปน้ำมันก็เร็ว อย่างที่ว่าแล้วมันนานเมื่อไร พอประมวลเข้ามานี้ก็ขณะนั้นเลย แน่ะ ไม่ข้ามวันข้ามคืนอะไร แต่แบกมาด้วยความติดความพัน ด้วยความอ้อยอิ่งกับมันมาเท่าไร เพราะไม่ได้ตั้งใจฟันมันลงไปด้วยเจตนา พอประมวลลงมาเห็นอย่างนั้นแล้ว มันก็แสดงให้เห็นชัดเจนว่า ทำไมของอย่างเดี่ยวจึงเป็นได้หลายอย่างนัก เดี่ยวเศร้าหมองเดี่ยวผ่องใสก็เป็นจากอันนี้ คือเศร้าหมองกับผ่องใสมันเป็นอย่างละเอียดพอให้จับได้อยู่ นั่น ว่าสุขกับทุกข์ก็เหมือนกัน เป็นของคู่กัน เดี่ยวว่าสุขเดี่ยวว่าทุกข์ จิตดวงเดี่ยวนี้อาจเป็นของจริงล้วน ๆ แล้วทำไมจึงต้องแปรเป็นได้หลายอย่างหลายแขนงอย่างนี้ ถ้าเป็นของจริงอยู่แล้วก็ไม่ควรจะมาสร้างปัญหานี้ให้เป็นข้อคิด

ทำนองนั้นแหละมันรำพึง แต่เวลารำพึงมันก็จ่ออยู่นั้นจะว่าไง จ่ออยู่ก็เหมือนกับพิจารณา นี่ซีสักเดี่ยวกี่ขึ้นมา ธรรมที่ผุดขึ้นมาสอนนี้แหลม สอนแม่นยำเหลือเกินเหมือนอย่างที่ว่า ถ้ามีจุดมีต่อมแห่งผู้รู้อยู่ที่ไหนแล้ว นั่นแลคือตัวภพ แหลม สอนตรงเป้งเลย เราจับไม่ได้เฉย ๆ เวลาผ่านไปแล้วยังมายอมรับ อ้อ คำว่าจุดว่าต่อมก็จุดนี้เองจะไปจุดไหน ก็จุดที่ว่าผ่องใสนี้เอง เพราะเราอัจฉริยะอันนี้ จิตก็ตื่นตัว แต่ไม่ตื่นเข้าไปหาตรงนั้นล่ะซี เลียงงไปเสียอีก จับอุบายไม่ได้

นี่จึงเสียดาย ถ้าเล่าให้พ่อแม่ครูจารย์มันฟังท่านยังมีชีวิตอยู่แล้ว โอ้ย เสร็จในเวลานั้นเลยละนะ เพราะเป็นจุดที่จะผลาญกันแล้วนี่ เป็นแต่เราไม่เอาเอง จนกระทั่งตอนมาสรุปกันนี่ถึงมาได้เรื่อง นี่ก็ผุดขึ้นมาเหมือนกันที่ว่า คำว่าสุขก็ดี คำว่าทุกข์ก็ดี คำว่าเศร้าหมองก็ดี คำว่าผ่องใสก็ดี ธรรมเหล่านี้เป็น อนตฺตา นะ นั่นฟังซิ ธรรมเหล่านี้เป็น อนตฺตา นะ นี่ละผุดขึ้นอย่างไม่คาดไม่ฝันนะ คือเวลานั้นมันเข้าวงนี้แล้ว เข้าพิจารณากันแล้ว ธรรมก็สอนขึ้นภายในอย่างนั้นเหมือนกันกับอันนั้นละ ธรรมนี้เป็น

อนาคตา นะ พอว่าอย่างนั้นมันก็ผิงเลย นั่นไม่ได้ข้ามวันข้ามคืนนะ เพียงเวลาประมวลเท่านั้นเองนานเมื่อไร ไม่ได้นาน ถ้าเข้ามาจ่อนี้ไม่นาน ถ้าหากว่าจ่อแต่ก่อน ๆ มันก็เสร็จไปนานแล้วตั้งแต่โน้น ตั้งแต่ที่ว่ามีจุดมีต่อมแห่งผู้รู้โน้น จะไปตั้งแต่โน้นนะ นี่มันหากไม่รู้วิธี จับไม่ได้เท่านั้นเอง มาคราวนี้จับได้ปั๊บทันทีเลย ขณะนั้นเลยเชียย

บอกเป็นเงื่อน ๆ สอนขึ้นมาในนี้ เป็นเองนะ แยะ ๆ ๆ คำว่าสุขก็ดี คำว่าทุกข์ก็ดี คำว่าเศร้าหมองก็ดี คำว่าผ่องใสก็ดี ธรรมเหล่านี้เป็น อนาคตา นะ ลักษณะเป็นเหมือนกับว่าสองเงื่อน อนาคตา กับ อนาคตา เป็นลักษณะสองเงื่อน ธรรมเหล่านี้เป็นสมมุติเป็น อนาคตา จากนั้นมันมันวนไปเลย เป็นลักษณะอย่างนั้นนะ ถ้าเป็นมะพร้าวก็สองหน่อ มันคว่ำไปเลย เป็นลักษณะอย่างนั้น พีบเดียวหายเงียบไปเลย ทีนี้ความผ่องใสที่อัศจรรย์เต็มที่ ๆ มานานเท่าไรก็ไปพร้อมกันเลยกับขณะที่มันแสดงขึ้นปี่ ขณะที่ขณะคว่ำนั่นเอง ผิงลงไปเลย อันนั้นไปเลย หายเงียบ นั่นชิตีนี้จึงรู้ว่าอันนั้นเองเป็นผู้ปิดอันนี้ไว้ กองขี้ควายหรือกองผ่องใสครอบทองทั้งแท่งเอาไว้ พอคว่ำลงไปแล้วไม่มีอะไรทองทั้งแท่งก็เปิดเต็มที่แล้ว นั่นที่นี้จะว่าไป

ถึงได้รู้ว่า โอโฮ อวิชชาถึงขนาดนี้เชียยเหอ ๆ นี่จอมกษัตริย์วิภูจักรถึงขนาดนี้นั้นละกษัตริย์แท้ ๆ นอกนั้นเป็นกึ่งก้านสาขาของกษัตริย์นี้ เรายังหลงมาเป็นลำดับลำดับ ๆ แก่เข้ามาแล้วจนกระทั่งถึงที่ว่าจะเอาให้อยู่ในเงื่อมมือ ยังไปติด ให้มันเหยียบเอาจนได้ นั่นเห็นไหม โง่ขนาดไหนอีกละ สติปัญญาที่ว่าเกรียงไกรที่สุด มาถึงนี้แล้วทำไมถึงไปหมอบราบมันละ เป็นยังงใจจิตอวิชชา จอมกษัตริย์วิภูจักร คืออวิชชาที่ละเอียดยขนาดไหนฟังซิ ยังติดได้ มหาสติมหาปัญญาติดได้ ถึงจะผ่านไปได้เพราะมหาสติมหาปัญญาก็ตาม ตอนมันติดก็ต้องบอกว่าติดซี มันหากเป็นแต่เพียงว่ามันเป็นอัตโนมัตติเอาจนได้ ถึงติดก็ออกจนได้เพราะพร้อมเสมอในการพิจารณาไม่นอนใจ เวลาติดก็ยอมรับว่าติด แต่ไม่ติดแบบตายแบบจมอยู่ตลอด แบบนอนใจไปเลยอย่างนั้น ไม่ มันหากมีแง่ของมันจะสังเกตสังเกตอยู่ตามหลักธรรมชาติของตัวเอง

เวลาที่ว่าผ่องใสนี้ใครคาดเมื่อไรว่าจะแปรสภาพตัวเองไม่ได้ คือว่ามันจะแปรสภาพของตัวเองได้ว้างั้นเถอะนะ ก็นี่กว่าจะเป็นอันนี้อยู่เป็นกับเป็นกัลป์ เป็นของเที่ยงถาวรนี้เสียในเวลานั้นนะ แต่แล้วก็มาแปรให้เห็นอย่างชัดเจนประจักษ์ เหมือนฟ้าดินถล่มจะว่าไป พิจารณาซี นี่ละถ้าเป็นสมมุติแล้วแปรได้อย่างนั้น อวิชชานี้ละตัวยอดของสมมุติ เวลาแปรลงไปหรือคว่ำลงไปแล้วไม่เห็นมีอะไรมาแสดงพอให้เอะใจอีกเลย จึงได้พูดว่าจิตผ่องใสคืออวิชชา ให้เห็นอย่างนั้นชิมันพูดได้เต็มปาก ใครจะว่าบ้าก็ว่าชิกมัน เป็นให้เห็นอยู่นี้

เวลาไม่เห็นก็บอกไม่เห็น เวลาไม่รู้ก็บอกไม่รู้ เวลาไม่รู้ทำไมจะพูดไม่ได้วะ ธรรมะสอนเพื่อรู้แท้ ๆ ใครไปปิดพระโอษฐ์พระพุทธเจ้าไม่ให้สอนโลกละ พระสาวกอรหันต์ท่านสอนโลกมามากต่อมากนานเท่าไร ท่านพูดทั้งนั้นใช้ไหมละ อันนี้เราพูดตามหลักความจริงจะผิดไปไหนว่างั้นเลย ก็ไม่มีใครจะมาว่า เราพูดไปเฉย ๆ มันเป็นที่ต้องบอกว่าเป็นซี

อย่างพระอรหันต์นกหวีดท่านยังพูดของท่านได้สบาย เป่านกหวีดปัด ๖ ทุ่มพระก็วิ่งมา เป็นอะไรเกิดเหตุอันตรายอะไร โอ๊ย ผมสำเร็จแล้ว สำเร็จทำไมถึงเป่านกหวีดละ ก็เป่าให้หมู่เพื่อนทราบละซิเพราะมาด้วยกัน ไปด้วยกัน ๓ องค์นะ ทั้งสององค์จึงกระซิบกัน เป็นอย่างไรพระองค์นี้นะ ว่าสำเร็จทำไมเป่านกหวีด มันนกหวีดบ้าอะไร สำเร็จอะไรต้องเป่านกหวีด ที่อ้างว่าหมู่เพื่อนมาด้วยกันก็ต้องบอกให้ทราบนี่ไม่ลงใจนะ นี่ นอกจากว่าสำเร็จบ้าเท่านั้นละ คุยกันนะ พอดีคืนที่สองเที่ยงคืนอีกแหละ นกหวีดขึ้นอีกแล้ว เอากล่องยานต์ตุ้มาเป่านะ ว๊อด ๆ ๆ อะไรอีกนะ มันขึ้นนรกอเวจีที่ไหนอีก ก็มาแต่ว่ามาอย่างนั้นแหละจะว่าไง เวลามาถึงแล้วก็ว่า มันถึงขั้นบ้าขั้นไหนแล้ว ว่าอย่างนี้นะ ท่านก็ได้อยู่ ตรงไปตรงมา จะบ้าขั้นไหน ก็มันไม่สำเร็จ เมื่อคืนนี้คิดว่าสำเร็จก็เป่า คืนนี้ไม่สำเร็จก็ต้องเป่าบอกหมู่เพื่อน มันบ้าสองชั้นสามชั้น นี่มันจะเป็นอย่างนั้นก็ให้ เป็นซี แต่ไม่เห็นเป็นสักที จนกระทั่งปานนี้ไม่เห็นได้เป่านกหวีด

ความเปลี่ยนแปลงของจิตทั้งหมด วาระสุดท้ายก็คืออันนั่นเอง ความเปลี่ยนแปลงทั้งหมดเป็นสมมุติทั้งนั้นที่เกาะจิตอยู่นั้น เวลามันออก ๆ แล้วเปลี่ยนแปลงอะไร เช่นอย่างเปลี่ยนจากความมืดตื้อเข้าไปหาความสงบความผ่องใส ก็เปลี่ยนมาเรื่อย ๆ มีแต่อาการของสมมุติทั้งนั้น ๆ จะเป็นอะไรถ้าไม่เป็นเรื่องสมมุติ เพราะเรื่องของกิเลสเป็นสมมุติ สิ่งที่แก้ก็เป็นสมมุติ ทั้งสองอย่างเป็นสมมุติด้วยกัน จนกระทั่งสุดวาระของสมมุติแล้วก็ยุติกันได้ ยุติกันหมดเลย สติปัญญาที่เป็นเครื่องแก้อันนี้ก็ยุติ ในเวลาอันนี้ ยุติลงไม่เห็นทำงานอะไรอีก งานแบบนั้นนะแบบที่เคยทำไม่เห็นมี สติก็สติปัญญาธรรมดานำออกใช้ธรรมดา ก็รู้ว่าเป็นสมมุติอยู่แล้ว สติปัญญาอันนั้นก็ เป็นสมมุติประเภทนั้น นั่นละสติปัญญาอันนั้นเป็นสติปัญญาขององค์มรรคละ มรรคแท้ว่างั้นเลย

มหาสติมหาปัญญาก็คือมรรคนั่นเองจะเป็นอะไร มรรคมีกำลัง พอเครื่องรับกันหมดปัญหาไป กิเลสสิ้นซากลงไปอันนี้ก็หมดปัญหาไปเอง ไม่ต้องบอกไม่ต้องบังคับ ไม่ได้ทำงานอย่างนั้นอีก โดยไม่ต้องคิดต้องคาดว่าจะทำอะไรต่ออะไรไปอีกไม่มี เป็นหลักธรรมชาติ เพราะอันนั้นหมดปัญหานี้ก็หมดปัญหาไปด้วยกัน ท่านจึงว่าสมมุติ อริยสังข์เป็นสมมุติ ไม่ใช่สมมุติที่แต่จิตที่บริสุทธิ์จากอริยสังข์ อริยสังข์กลั่นกรองออกมา นั่นถึงเป็นวิมุตติ เมื่อถึงอันนั้นแล้วไม่มีที่ว่าสุขที่ว่าทุกข์ที่ดี เศร้าหมองก็ดี ผ่องใสก็ดี ไม่มี

ท่านถึงบอกว่าธรรมเหล่านี้เป็น อนตฺตา ความหมายว่างั้น พอเข้าใจแล้วก็พริบเดียวไม่มีอะไรเหลือเลย

ที่นี้เวลาหลังจากนั้นชิตีนี้ ที่เป็นเรื่องที่สลดสังเวชมากเห็นโทษมาก เสือโดดหนีแล้วพุดง่าย ๆ จึงมาเห็นโทษของเสือที่หลัง โถ นี่มันเสือต่างหาก แต่ก่อนไม่ได้ว่าเป็นเสือเป็นตัวอะไร ๆ ตัวลาย ๆ นี่มันน่าชมนักหนา บทเวลามันตายแล้วถึงมากลัวที่หลัง มาเห็นโทษที่หลัง เมื่อไม่มีอันนี้ขึ้นรับกันแล้วก็มองไม่เห็นอันนี้ พออันนั้นเปิดออกพบบก็เห็นอันนี้ชิตี ต่างกันขนาดไหนก็มองเห็น มันก็เทียบกันได้ว่าธรรมชาตินี้คือกองขี้ควายเท่านั้นทับทองทั้งแท่งอยู่ พุดง่าย ๆ ว่าอย่างนั้นเลย ก็เทียบได้เท่านั้น จะไม่ออกอุทานได้ยังไง

เวลาพระอัญญาโกณฑัญญะท่านสำเร็จขั้นโสดาท่านก็ยัง ยงฺกิญฺจิ สมุทฺยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมํ ท่านออกอุทานมาจากความประจักษ์ของท่าน อย่างในปริยัติท่านก็แปลไว้เป็นกลาง ๆ ว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นย่อมดับเป็นธรรมดา แต่สำหรับผู้เห็นประจักษ์ในตัวเอง ไปเจอด้วยตัวเอง อุทานจะไม่เป็นอย่างนั้น ใครจะว่าบ้าก็ตาม จะมาพุดเฉย ๆ ลอย ๆ ได้ยังไง ก็ไปเจออย่างจ้ง ๆ แล้วเป็นคำอุทานเสียด้วย จะมาพุดลอย ๆ ได้หรือ มีแต่ว่า อะไรก็ตามเกิดแล้วดับทั้งนั้น นั่นถึงใจ ไปยึดทำไม ความหมายว่างั้น

อย่างพระมหากัปปิน สุขํ วัต สุขํ วัต นั้นอุทานของท่านที่ออกจากอันนั้น อยู่ไหน สุขหนอ ๆ เวลามันหมดเสียทุกสิ่งทุกอย่าง แต่กับผมเองไม่ยากใช้คำว่าอุทาน เหมือนกับว่าอาจเอื้อมเกินไปเราไม่ยากพุด หลักธรรมชาติหากพาให้เป็นจะว่าไง เราก็คงพุดตามหลักธรรมชาติว่าเป็นความสลดสังเวช ถ้าจะพุดภาษาโลก ๆ ก็เหมือนกับว่า ความตื่นเต้น ความตระหนกตกใจ นั่นละอุทานมันขึ้นตอนนั้น โอ้โฮ ๆ หาที่ไหนหาธรรม ธรรมอยู่ที่ไหน ๆ เวลาไปเจอเข้าแล้ว โน่นไปโน่น แแบกกลดสะพายบาตรขึ้นเขาลูกนั้นเขาลูกนี้ เข้าถ้ำนั้นถ้ำนี้ ธรรมอยู่ที่ไหน ๆ คือหมายความว่าเย็นเข้ามาที่ อันนั้นไม่ใช่ผิดนะ แต่ว่าเราขึ้นไปอยู่โน้นไปหาธรรม ๆ ธรรมอยู่ที่ไหน คือว่ามันเจอแล้วถึงได้ว่านี่ธรรม ความหมายก็ว่างั้น ธรรม ๆ อยู่ที่ไหน อยู่ที่นี้ว่างั้นเลย

จากนั้นก็มาร่ำพังก โถ ทำไง ๆ ใครจะมารู้ได้อย่างนี้ โอ้โฮ ๆ ถ้าเป็นอย่างนี้ ใครจะมารู้ได้ ไปสอนใครไปพุดให้ใครฟังเขาจะว่าบ้า ใครจะสามารถใครจะรู้ได้เมื่อถึงขนาดนี้ คือมันละเอียดละเอียดไปแล้ว เลยไปเสียทุกสิ่งทุกอย่างในแดนสมมุติ พุดอย่างนั้นให้เต็มบทเต็มบาท ไม่เหมือนอะไรเลยในแดนสมมุติ แล้วจะไปบอกใครจะไปสอนใคร ใครจะไปรู้ได้ นี่ก็วิ่งถึงพระพุทธเจ้าที่ว่าทรงทำความชวนชวายน้อย แต่ไม่ใช่เราจะเป็นคู่แข่งท่านนะ เราพุดพอให้วิ่งถึงกันต่างหาก ด้วยความเคารพท่าน เวลามัน

เป็นขึ้นมาที่ว่าทำความชวนชวายน้อยก็เป็นแบบเดียวกัน คือพูดอะไรให้ใครฟังใครจะ
ไปรู้เรื่องเมื่อถึงขนาดนี้ มันเลยวิสัยของใครที่จะไปรู้ได้อย่างนั้น เป็นอย่างนี้แล้วจะไป
สอนใคร เขาจะว่าบ้าไปหมด อยู่ไปกินไปพอยังชีวิตให้เป็นไปวันหนึ่งเท่านั้นพอแล้ว จะ
ชวนชวายนสอนโลกสอนสงสารอะไร ใครจะไปรู้ได้เมื่อถึงขนาดนี้แล้ว นี่ละที่ทำให้เกิด
ความชวนชวายน้อย ไม่อยากพูดไม่อยากสอนใคร ก็เพราะยกเอาอันนี้มาเป็นปัจจุบัน
ไม่ได้ตีกระจายออกไปถึงอดีต ถึงสายทาง เราพูดแต่ผลมันก็ท้อละซี เพราะมาเห็นอันนี้
ใครจะรู้ได้

ไม่นานมันก็ย้อนละซี ถ้าหากว่าเป็นสิ่งที่สุดท้ายว่าใคร ๆ ก็รู้ไม่ได้ แล้วนี่รู้ได้ยัง
ไง เป็นเทวบุตรเทวดามาจากไหน ถ้าเทียบถึงพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าท่านเป็นเทวดา
มาจากไหน ท่านก็เป็นคนเหมือนกัน อันนี้เราไม่ได้พูดในขณะนั้น พูดเพียงว่าเราเป็น
เทวบุตรเทวดามาจากไหนทำไมจึงรู้ได้ เราก็คือมนุษย์เหมือน ๆ กันกับโลกทั่ว ๆ ไป
แล้วทำไมถึงว่าใครจะรู้ไม่ได้ เรารู้ได้เพราะเหตุใด นั่น ที่นี้จะวิงละนะ ก็เพราะปฏิบัติ
ละซี เครื่องดำเนินมา ดำเนินมาอย่างไรถึงรู้ได้อย่างนี้ นี่อันนี้มันทางเข้ามา ไม่ใช่อยู่ ๆ
จะมีอันนี้เอาเลยทีเดียว มีสายทางเข้ามา ถ้าเป็นบ้านก็มีบันได ถ้าเป็นสถานที่ที่มีทาง
ก้าวเข้าไป แล้วรู้มาได้ยังไง มรรค รู้ได้เพราะเหตุใด มันจะหนีจากปฏิบัติได้หรือที่นี้ ก็
ยอมรับกันทีละ นั่นถ้าเป็นอย่างนั้นเมื่อสอนตามปฏิบัติแล้ว พูดตามปฏิบัติทำไม
จะรู้ไม่ได้ละ ก็ปฏิบัติเป็นเครื่องดำเนินเพื่อเข้าสู่จุดนี้แท้ ๆ

จากนั้นก็วิงถึงเรื่องของพระพุทธเจ้านะซี ที่ท่านทรงทำความชวนชวายน้อยไม่
อยากสอนโลก พออันดับต่อไปผมคิดว่าจะอย่างนี้ละ พระองค์ทรงมีญาณนี้ละ ท่านก็
พิจารณาเล็งญาณดู เป็นเครื่องสนับสนุนพระองค์ด้วย เราไม่มีญาณอะไรแล้วก็คงจะ
เป็นอย่างนี้ คือทำไมถึงรู้ได้ ถ้าหากว่าเป็นสิ่งที่สุดท้ายของโลก เราเป็นอะไร โลกเป็น
อะไร เรารู้ได้เพราะเหตุใด เมื่อนำอันนี้ไปสอนโลกทำไมเขาจะรู้ไม่ได้ จากนั้นก็มีแก่พระ
ทัยที่จะสั่งสอนโลก อันดับที่สองก็เป็นท้าวมหาพรหมมาอาราธนา

อันดับแรกต้องขึ้นจากพระเมตตาเสียก่อน เห็นเหตุเห็นผลตามนี้ที่จะแนะนำสั่ง
สอนได้ พร้อมกับพระญาณที่ยังทราบสัตว์ทั้งหลาย บวกกันหลายด้านสำหรับพระ
พุทธเจ้านะก็รู้ได้ มีแก่พระทัยที่จะสอน นั่นก็คือปฏิบัติไม่ใช่เป็นของสุดเอี่ยมเป็นของ
สุดท้าย ทางมีอยู่ก้าวเข้ามาซี ๆ ทางคืออะไร คือหลักธรรมหลักวินัยเป็นหลักใหญ่ แยก
ออกมาก็คือปฏิบัติข้อปฏิบัติที่นั่นแหละ ย่นเข้ามา ๆ ก็ไม่หนีอริยสัจ ๔ เข้ามาตรงนี้ คำ
ว่าธรรมวินัยนี่กว้าง ย่นเข้ามา ๆ จนถึงจุดซี ที่จะเข้าสู่จุดเข้าด้ายเข้าเข็มก็เข้าตรงนี้

ไม่เคยรู้ก็ขอให้รู้เข้าไปเถอะว่างั้นเลย เพราะธรรมชาติมันมีอันเดียว ไม่มีอะไร
จะมาแทรกมาแข่งพอให้สงสัย อันเดียวก็คือว่าไม่มีสองกับอะไร พอที่จะคัดจะเลือกจะ

ให้สงสัยว่าจะเอาอันนี้หรืออันนั้น จะเกิดหรือไม่เกิด จะตายหรือไม่ตาย เราสิ้นแล้ว หรือยังมีกิเลสอยู่ ถ้าเป็นสองก็ต้องอย่างนั้นซิ มันก็ทำให้สงสัยละซิสอง นี่อันเดียวเท่านั้นจะว่าไง ไม่มีคู่แข่ง บริสุทธิ์ก็รู้ที่อยู่เห็นอยู่ชัด ๆ ในหัวใจ แล้วเอาอะไรมาเป็นคู่แข่ง เอาอะไรมาให้สงสัย ให้เลือกกว่าอันนี้ใช่หรือไม่ใช่ อันเดียว เอโก ธมฺโม ธรรมอันเดียว จิตกับธรรมเป็นอันเดียวกันแล้วพอ สนฺทิฏฐิโก ประกาศข้างขึ้นโดยหลักธรรมดาจะว่า ใจ สนฺทิฏฐิโก อยู่กับอันนั้น พอติบพอดีทุกอย่างกับอันนั้นเลย

สนฺทิฏฐิโก ท่านว่าเห็นเองรู้เอง ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ นี่อันหนึ่ง คือว่า ธรรมนั้นอันวิญญูชนทั้งหลายจะพึงรู้จำเพาะตน ผู้ที่จะรู้คือใคร ก็ผู้ปฏิบัตินั้นแหละจะรู้ ผู้ไม่ปฏิบัติจะเอาอะไรมารู้ คำว่าวิญญูชนก็ผู้ที่ปฏิบัตินั้นแหละจะรู้ วิญญูหิ อันวิญญูชนทั้งหลายจะรู้จำเพาะตน ปจฺจตฺตํ ในบทธรรมคุณท่านก็พูดไว้ไม่มีอะไรสงสัยเลยนะ สุวากุขาโต ภควตา ธมฺโม พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ชอบแล้ว สนฺทิฏฐิโก ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นเอง อกาลิโก เพราะไม่มีกาลไม่มีสถานที่เวล่ำเวลา

เอหิปสฺสสิโก ก็มีอันนี้ละสำหรับภาคปฏิบัติเรา ถ้าหากว่าผมไม่ได้เรียนเป็นมหา มา คนอื่นเขาก็จะดูถูกเอาว่า ผมแปลป่า ๆ ถิ่น ๆ แต่การปฏิบัติของเราเป็นอย่างนั้น เราก็นำมาพูดทั้งสองอย่างนะซิ คือปริยัติท่านก็แปลตามศัพท์จริง ๆ ศัพท์ก็ต้องแปลอย่างนั้น ไม่แปลอย่างนั้นไม่ได้ มันมีเครื่องบังคับอยู่ ทั้งวิภัติปิฎกัยทั้งธาตุจะว่า ใจ เรียนมากก็ต้องรู้ด้วยกันในศัพท์นี้ เอหิปสฺสสิโก

เอหิ มันบังคับอยู่ในตัวที่จะต้องให้แปลอย่างนั้น ๆ เอหิปสฺสสิโก ท่านจงมาดู ธรรมของจริง ปสฺสสิโก ปสฺสสิโก แปลว่าดูหรือเห็น เอหิ ท่านจงมา ถ้าแยกเป็นภาษาบาลีก็ ว่า หิ นี้บอกบังคับให้ขึ้น ตฺวํ ๆ แปลว่า อันว่าท่าน เอหิ จงมา ปสฺสสิโก จงดูธรรมของจริง คือเรียกร้องคนอื่นให้มาดูได้ธรรมของจริง นี้ละปริยัติก็แปลอย่างเดียวกัน แปลเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ เพราะหลักบาลีบังคับกันอยู่

ที่นี้เวลาภาคปฏิบัติไม่เป็นอย่างนั้นนั่นซิ เราแปลนี้เราก็แปลมาแล้ว เราไม่เคย คาดเคยคิดเลยว่าจะมีเรื่องอะไรแปลกไปจาก เอหิปสฺสสิโก ที่แปลอย่างนี้อีก ภาคปฏิบัติ ไม่เป็นอย่างนั้น พระธรรมนั้นแลสอนเราเอง เอหิ ท่านหมายถึงเรานี่ พระธรรมท่าน สอนเราว่า ท่านหรือเธอจงมา คือย่อนจิตเข้ามานี้ จิตจะส่งไปไหนวุ่นวายไปที่ไหนก็ตาม เถอะ ให้ย่อนเข้ามานี้ เอหิ เข้ามานี้มาดูนี้ อริยสัจ ๔ อยู่ตรงนี้ วาจัน นี้ภาคปฏิบัติเป็น อย่างนั้นนะ อันนี้ผมก็ยอม ว่าผิดก็ผิด ไม่เห็นมีในคัมภีร์ไบบลานอะไร ท่านก็เรียนกัน อย่างนี้ ใครก็แปลแบบเดียวกัน แต่เวลาภาคปฏิบัติไม่ได้เป็นอย่างนั้นซิ มันเป็นขึ้นมา ของมันเอง

พระธรรมท่านสอนเราว่า ท่านจงย้อนจิตเข้ามาดูธรรมของจริงอยู่ตรงนี้ คือ อริยสัจ ๔ อยู่ตรงนี้ นั่นย้อนเข้ามา เอหิปัสสิโก ย้อนเข้ามา จงดู ดูตรงนี้ โอปนยิโก เรื่องอะไร ๆ ก็ตามให้น้อมเข้ามาเป็นอรรถเป็นธรรมพราสอนตนเอง เห็นทุกซอกก็ให้น้อมเข้ามาสอนเรา เห็นเขารื่นเริงบันเทิงก็ให้น้อมเข้ามาสอนตนเองเทียบเคียงกับตนเอง อันนี้เป็น โอปนยิโก น้อมเข้ามา ส่วน เอหิปัสสิโก นี้เหมือนกับว่าให้เข้ามา บังคับให้เข้ามาดูอันนี้ อริยสัจ ๔ อยู่ตรงนี้ นี่ละที่ผิดกับทางภาคปริยัติ

ถ้าหากว่าผมไม่ได้เรียนเป็นมหาเขาก็จะดูถูกตรงนี้ละ อันนี้ฝ่ายทางปริยัติเราก็กี่ แปลให้อย่างสมบูรณ์แล้วนี้ ยกจนกระทั่งธาตุวิภัติปัจจัยจะว่ายังไงอีก ที่นี้ทางภาคปฏิบัติเวลาปฏิบัติเข้าไปเป็นอย่างนั้นขึ้นมา ๆ ในนี้ เหมือนธรรมท่านสอนเราอยู่ที่นี่ มันก็ได้เรื่องนี้ขึ้นมาละซิ เรื่องที่ไม่มีในปริยัติก็ได้ขึ้นมา เพราะเป็นอยู่กับนี้ เป็นความจริงอันหนึ่ง ๆ จะมีในปริยัติก็ตามไม่มีในปริยัติก็ตาม แต่มันมีอยู่ในความจริงที่เป็นขึ้นมา เวลาเราปฏิบัติ เหมือนกับว่าพระธรรมท่านสอนเราว่า เธอจงเข้ามา ย้อนจิตเข้ามา พุดง่าย ๆ ดูตรงนี้ ๆ อริยสัจอยู่ตรงนี้ ให้เข้ามานี้ อย่าส่งไปข้างนอก วุ่นวายอยู่ข้างนอก ความรู้นี้จะไม่เกิดประโยชน์อะไรคำว่าส่งจิตนะ คือ คือความรู้มันให้เข้ามาตรงนี้ ๆ ให้ดูตรงนี้ อริยสัจ ๔ อยู่ตรงนี้ ของจริงอยู่ตรงนี้ จะรู้ตรงนี้ แน่ะ ไปอย่างนั้นเสีย

ภาคปฏิบัติมันถนัดเราจริง ๆ ก็เราได้ผลจากการปฏิบัติแบบนี้ ส่วนที่จะให้พูดแบบปริยัติ ว่าให้เรียกร่องเข้ามาดูธรรมของจริง จะไปเรียกร่องใครเขาจะหาว่าบ้า ไปหาเรียกร่องเขาอะไร แต่ธรรมชาติที่เราว่านี้ ให้น้อมเข้ามาชิจิต ส่งไปอะไรเพ่น ๆ ฟ่าน ๆ ย้อนเข้ามาดูตรงนี้ สัจธรรมอยู่ตรงนี้ เอหิ ท่านจงมา หมายถึงว่าย้อนเข้ามาดูธรรมของจริง อริยสัจ ๔ อยู่ในนี้ ทำไมมรรคผลนิพพานจะไม่อยู่ที่นี้ละ นี่เป็นภาคปฏิบัติ ที่เราปฏิบัติโดยลำพังเราเป็นอย่างนั้นจริง ๆ นี่นะ โห ประกาศกังวานขึ้นในนี้จะว่าไง ที่นี้ยอมรับเสียด้วยนะ จิตน้อมรับทันทีเช่นเดียวกับภาคปฏิบัติอื่น ๆ อันนี้ผางเข้ามาเลย แล้วย้อนบับเข้ามานี้ โอปนยิโก คือเห็นอะไร ๆ ก็ตามให้น้อมเข้ามาเป็นธรรมสอนเจ้าของ ๆ เรื่องดีเรื่องชั่วอะไรให้ โอปนยิโก คือน้อมเข้ามาเป็นเครื่องพราสอนเจ้าของเรื่อยไป ผู้ปฏิบัติต้องเป็นอย่างนั้น ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ อันท่านผู้รู้ทั้งหลายจะพึงรู้จำเพาะตน ใครเป็นผู้รู้ ก็ผู้ปฏิบัตินั้นเองจะเป็นผู้รู้จำเพาะตน ผู้ไม่ปฏิบัติจะเอาอะไรมารู้

พุดไปพุดมาเหนื่อยอีกแหละ เอาละพอ